5.7. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

5.7.1. Εισαγωγή

Η Μελέτη Περιβάλλοντος συνιστά έναν ενιαίο τομέα μάθησης με διεπιστημονικό χαρακτήρα, στον οποίο ενσωματώνονται στοιχεία από το φυσικό, κοινωνικό, θρησκευτικό, πολιτισμικό, ιστορικό και οικονομικό περιβάλλον. Διδάσκεται στις τέσσερις πρώτες τάξεις του Δημοτικού σχολείου και συγκεντρώνει στοιχεία από εκείνα τα μαθήματα, που δε διδάσκονται στις τάξεις αυτές. *Στο πλαίσιο της Μελέτης Περιβάλλοντος, δίνεται έμφαση στους συνδυασμούς, τις αλληλεπιδράσεις και τις αλληλεξαρτήσεις μεταξύ του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος* ώστε να αναδύεται ένα πεδίο γνώσης που επιτρέπει την εξοικείωση του μαθητή με την πολύπλοκη, την πολυδιάστατη και τη συνεχώς μεταβαλλόμενη πραγματικότητα.

Η Μελέτη Περιβάλλοντος εντάσσει *σε ένα διεπιστημονικό πλαίσιο το οποίο παρέχει δυνατότητες για διαθεματικές προεκτάσεις*, στοιχεία από:

- Τις Φυσικές Επιστήμες (Φυσική, Χημεία, Βιολογία και τη Γεωγραφία)
- Τις Κοινωνικές Επιστήμες (Κοινωνιολογία, Οικονομία, Πολιτικές Επιστήμες)
- Τα Θρησκευτικά και την Ιστορία.

Επιπλέον, διασυνδέεται με προγράμματα και αξιοποιεί την εμπειρία από:

Την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, την Αγωγή Καταναλωτή, την Κυκλοφοριακή Αγωγή, την Αγωγή Υγείας, την Αγωγή στα Μ.Μ.Ε. και τη Σύγχρονη Τεχνολογία.

Οι άξονες Περιεχομένου της Μελέτης Περιβάλλοντος προκύπτουν από το αντίστοιχο Δ.Ε.Π.Π.Σ., το οποίο έχει συνταχθεί με βάση τους αντίστοιχους άξονες των επιμέρους Δ.Ε.Π.Π.Σ. (Φυσικών, Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών), *στα πλαίσια μιας διεπιστημονικής διασύνδεσης, με διαθεματικές προεκτάσεις των επιμέρους αντικειμένων.*

Οι βασικοί άξονες της Μελέτης Περιβάλλοντος αφορούν:

i) στο ανθρωπογενές περιβάλλον

ii) στο φυσικό περιβάλλον

iii) στην αλληλεπίδραση ανθρώπου - περιβάλλοντος

Η προσέγγιση των θεμελιωδών εννοιών δεν περιορίζεται στην απλή εξέταση του ερωτήματος «*τι είναι*», χαρακτηριστικού της αναλυτικής σκέψης, αλλά, σύμφωνα με τη συστημική σκέψη, επεκτείνεται και εστιάζει το ενδιαφέρον στη διερεύνηση του «*τι κάνει*».

5.7.2. Ειδικοί σκοποί

Μέσα από τη Μελέτη του Περιβάλλοντος επιδιώκεται ο μαθητής:

- Να διαμορφώσει τις απαραίτητες διαθέσεις και στάσεις που θα τον βοηθήσουν να ενταχθεί ομαλά στο φυσικό, κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον του.
- Να καλλιεργήσει την πνευματική σχέση με το Θεό, να εδραιώσει την αγάπη προς τον άνθρωπο και να αναπτύξει ευαισθησία και αλληλεγγύη με τους συνανθρώπους του.
- Να αποκτήσει θετική στάση για την *ευρωπαϊκή ιδέα.*
- Να αποκτήσει βασική εμπειρία και γνώσεις, ώστε να αξιοποιεί την Πληροφορική και τη Σύγχρονη Τεχνολογία.
- Να εμπλουτίσει το λεξιλόγιό του και να διευρύνει την επικοινωνιακή του ικανότητα.

Για την επίτευξη του τελευταίου στόχου απαιτείται μια συστηματικότερη δουλειά, ώστε ο μαθητής να αφομοιώσει πλήρως τις καινούργιες έννοιες και το αντίστοιχο λεξιλόγιο στην νοηματική και την ελληνική γλώσσα. Ένα μέρος από το α-

παραίτητο αυτό γνωστικό υλικό έχει παρατεθεί ενδεικτικά στην τέταρτη στήλη του αναλυτικού προγράμματος.

5.7.3. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες

ΤΑΞΗ Α΄

Στόχοι	**Θεματικές Ενότητες**	**Ενδεικτικές δραστηριότητες**	***Προτεινόμενο λεξιλόγιο***
Ανθρωπογενές περιβάλλον			
Οι μαθητές επιδιώκεται: Να εξοικειωθούν με το σχολικό περιβάλλον και να λειτουργούν ομαδικά στη σχολική τάξη. Να ταξινομούν αντικείμενα του περιβάλλοντός τους. Να περιγράψουν την αίθουσά τους συγκρίνοντάς την με διπλανές. Να ορίζουν τη σχετική θέση αντικειμένων ή προσώπων στην αίθουσα ως προς σταθερά σημεία αναφοράς. Να συγκρίνουν και να περιγράφουν τη σχετική θέση αντικειμένων χρησιμοποιώντας τους όρους: πίσω, δίπλα, δεξιά, αριστερά. Να συσχετίζουν την κίνηση με τη *μεταβολή* της θέσης. Να επισημαίνουν τις κοινές ανάγκες που ικανοποιεί η τάξη (μάθηση, σχολική εργασία, ψυχαγωγία). Να παρατηρούν, να κατανοούν και να περιγράφουν την οργάνωση και	***Η τάξη μου*** Η τάξη μου (εξοικείωση με το περιβάλλον της τάξης, δραστηριότητες σχετικές θέσεις αντικειμένων) Η ομάδα της τάξης μου (μέλη, κανόνες, ρόλοι, *αλληλεπιδράσεις* δεσμοί, δραστηριότητες) δραστηριότητες στην τάξη (μάθηση, σχολική εργασία, ψυχαγωγία)	*Οι μαθητές:* Οργανώνουν δραστηριότητες εξερεύνησης της αίθουσας και συνδέουν τις «γωνιές» της με τη χρηστικότητά τους *Με τη βοήθεια του δασκάλου εξερευνούν την αίθουσα και δίνεται στη νοηματική γλώσσα η έννοια κάθε αντικειμένου καθώς επίσης και η χρησιμότητά του. Στα αντικείμενα της αίθουσας τοποθετούνται καρτελάκια με το όνομά τους.* *Ζωγραφίζουν την αίθουσα και τα αντικείμενα που έχει μέσα και κολλάνε στα αντικείμενα ετικέτες με το όνομά τους.* *Κάνουν μετρήσεις με μονάδες μέτρησης δικής τους επινόησης και ταξινομούν τα αντικείμενα που βρίσκονται στο χώρο της τάξης ή του σχολείου, ανάλογα με το βάρος, το ύψος και το μέγεθος (Μαθηματικά, Γλώσσα)* *Μαθαίνουν να χρησιμοποιούν ζυγό με δίσκους για να συγκρίνουν το βάρος δύο σωμάτων. Συγκρίνουν το ύψος συμμαθητών τους και τους τοποθετούν με σειρά.* Πραγματοποιούν επίσκεψη σε διπλανή τάξη, παρατηρούν και κάνουν συγκρίσεις με τη δική τους. *Συζητείται στη Ν.Γ η σχετική θέση των αντικειμένων της αίθουσάς τους. Ζωγραφίζουν το δωμάτιό τους και συζητούν τη σχετική θέση των πραγμάτων. Τοποθετούν καρτελάκια με τα ονόματά τους.* Περιγράφουν πιθανή υποστηρικτική τεχνολογία και συσκευές που χρησιμοποιούνται για την κώφωση. Συζητούν τη χρησιμότητά τους. *Ασκούνται μέσα από παιχνίδια και ζωγραφιές στην κατανόηση της σχετικής θέσης των αντικειμένων.* Παίζουν χρησιμοποιώντας τους όρους που δηλώνουν αρχική θέση και *μεταβολή* της θέσης. *Συζητούν τους κανόνες που πρέπει να έχει η τάξη τους για να λειτουργήσει σαν ομάδα. Επίσης τους κανόνες που πρέπει να ακολουθούν για να συνεργάζονται σε μικρότερες ομάδες (πχ κοινή χρήση των εποπτικών υλι-*	***Πάνω*** ***Κάτω*** ***Εμπρός*** ***Πίσω*** ***Μέσα*** ***Έξω*** ***Δίπλα*** ***Δεξιά*** ***Αριστερά*** ***Βάρος*** ***Ύψος*** ***Μέγεθος*** ***Πιο βαρύ*** ***Πιο ψηλό*** ***Πιο κοντό*** ***Πιο μεγάλο*** ***Ελαφρύτερο*** ***Χαμηλότερο*** ***Ζυγός*** ***Ζυγαριά*** ***Βάρος*** ***Ύψος*** ***Μέγεθος*** ***Δωμάτιο*** ***Έπιπλα*** ***Κοντά*** ***Μακριά*** ***Δίπλα*** ***Απέναντι*** ***Μετά*** ***Κανόνες*** ***Υγεία*** ***Ασφάλεια*** ***Σήματα*** ***Απαγορεύεται***

τη λειτουργία της τάξης ως ομάδας. Να γνωρίζουν και να αποδέχονται τους κανόνες που πρέπει να τηρούνται για την καλύτερη λειτουργία της τάξης τους ως ομάδας, αλλά και για τη λειτουργία μικρότερων ομάδων μέσα στην τάξη. Να τηρούν κανόνες υγιεινής και ασφάλειας στην τάξη. Να κατανοούν την έννοια της *αλληλεπίδρασης* μεταξύ των μελών της ομάδας.		*κών, αλληλοβοήθεια κλπ)* Αναλαμβάνουν, μεταξύ των άλλων, ρόλους παιδιών *που τηρούν τους κανόνες και αυτών* που δεν τηρούν τους κανόνες λειτουργίας της ομάδας και συζητούν στη Ν.Γλ. τις συνέπειες αυτής της συμπεριφοράς στους υπόλοιπους. Στη συνέχεια παίζουν εναλλακτικά σενάρια με διαφορετικούς ρόλους ο καθένας. Αναλαμβάνουν ενεργούς ρόλους, ώστε να διατηρείται συνεχώς καθαρό το περιβάλλον της τάξης. Συντάσσουν τον κώδικα οικολογικής συμπεριφοράς της τάξης τους και φτιάχνουν σχετικά κολάζ και πανώ που αναρτούν στη τάξη. *Συζητούν για την υγιεινή και ασφάλεια στην τάξη.* *Σχεδιάζουν σήματα που τα αναρτούν και που πρέπει να σέβονται (πχ «Ρίχνετε τα σκουπίδια στο καλάθι»)* Παριστάνουν με δική τους πρωτοβουλία (σχέ*δια*, εικόνες, νοήματα) κανόνες υγιεινής και ασφάλειας στο χώρο της τάξης και σχεδιάζουν ημερήσιες ή εβδομαδιαίες δραστηριότητες σχετικά με το θέμα αυτό.	
Να εξοικειωθούν με τη λειτουργικότητα των χώρων του σχολείου Να γνωρίσουν και να τηρούν τους κανόνες υγιεινής, ασφαλούς κίνησης και διατήρησης της καθαριότητας στο χώρο του σχολείου. Να περιγράψουν τη γειτονιά του σχολείου. Να προσεγγίσουν βασικά περιβαλλοντικά ζητήματα του σχολικού και του ευρύτερου χώρου. Να γνωρίσουν πώς να ενεργήσουν σε περίπτωση σεισμού ή πυρκαγιάς και να εξοικειωθούν με την τήρηση κανόνων σε έκτακτες καταστάσεις. Να συμμετέχουν σε πολιτιστικά και	***Το σχολείο μου*** Το σχολείο μου (χώρος, αισθητική του χώρου) Η ζωή μέσα στο σχολείο (σχολική ζωή, βασικά μέτρα προστασίας από σεισμό και πυρκαγιά, τρόποι διαχείρισης απορριμμάτων) Εκδηλώσεις στο σχολείο (συμμετοχή του σχολείου σε πολιτιστικά και κοινωνικά δρώμενα)	*Εξερευνούν ομαδοσυνεργατικά τους χώρους του σχολείου, διατυπώνουν υποθέσεις για τη λειτουργικότητά τους, ζωγραφίζουν και συνθέτουν ομαδικές καρτεπικολλήσεις (κολάζ). (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή)* Συζητούν για τους τρόπους διατήρησης της καθαριότητας και διαχείρισης των απορριμμάτων στους χώρους του σχολείου και προβλέπουν τις επιπτώσεις αρνητικών συμπεριφορών. *Προβάλλεται βίντεο (με διερμηνεία στη Ν.Γ) με το τι πρέπει να κάνουν σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης.* Κάνουν ασκήσεις ετοιμότητας σε περίπτωση σεισμού και πυρκαγιάς και προβλέπουν τις συνέπειες της παράλειψης των σχετικών κανόνων. Προγραμματίζουν επίσκεψη στο γειτονικό σχολείο, το παρατηρούν και το *συγκρίνουν* με το δικό τους. *Προβάλλεται βίντεο με τα βασικά ήθη και έθιμα που παρατηρούν στην ευρύτερη κοινωνία.* Έρχονται σε επαφή με τοπικά ήθη και έθιμα και υποδύονται σχετικούς ρόλους. *Συζητούν για εκδηλώσεις και δραστηριότητες του σχολείου τους που συνδέονται με τη ζωή των κωφών.* Κατασκευάζουν με φυσικά υλικά παραδοσιακά οικιακά είδη ή εργαλεία και τα χρησιμοποιούν σε σχετικά θεατρικά δρώμενα.	***Σεισμός*** ***Έκτακτη ανάγκη*** ***Πυρκαγιά*** ***Ήθη*** ***Έθιμα*** ***Επιτάφιος*** ***Ανάσταση*** ***Πάσχα*** ***Χριστούγεννα*** ***Πρωτοχρονιά*** ***Βαφτίσια*** ***Γάμος*** ***Κηδεία*** ***Κίνδυνος*** ***Ρόλος*** ***Εργαλείο***

κοινωνικά δρώμενα			
Να αναγνωρίσουν ότι η οικογένεια μπορεί να έχει διάφορες μορφές. Να διακρίνουν το ρόλο του κάθε μέλους της οικογένειας και να επιδιώκουν τη δική τους συμμετοχή στην ευημερία της. Να συζητούν με τους συμμαθητές τους για τις ανάγκες που ικανοποιεί η οικογένεια, να παρατηρούν και να περιγράφουν τη λειτουργία της, να αποδέχονται τη σπουδαιότητά της και την αναγκαιότητα της επικοινωνίας και της συνεργασίας των μελών της. Να αντιλαμβάνονται ότι η οικογένεια (δομή, αριθμός μελών, ρόλοι, κ.λπ.) συσχετίζεται με το περιβάλλον καθώς και με τη χρονική περίοδο στην οποία αυτή ζει. Να διατυπώνουν κανόνες που πρέπει να ισχύουν στην ενδοοικογενειακή και εξωοικογενειακή ζωή σε σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος.	***Η οικογένειά μου*** Η οικογένεια (μορφές οικογένειας και λειτουργίες της, ανάγκες που καλύπτει η οικογένεια, κανόνες, ρόλοι). Η ζωή μέσα στην οικογένεια (επικοινωνία μεταξύ των μελών της οικογένειας: η δομή της και το περιβάλλον) Οικογενειακή ζωή και περιβάλλον (α*λληλεπίδραση* οικογενειακού και φυσικού- κοινωνικού περιβάλλοντος, η συμμετοχή της οικογένειας στην προστασία του περιβάλλοντος) ***Οικογένεια κωφών με γονείς κωφούς και οικογένεια κωφών με γονείς ακούοντες.***	*Προβάλλεται βίντεο με τη ζωή σε διάφορες μορφές οικογένειας (παραδοσιακής και σύγχρονης-κωφών παιδιών με κωφούς γονείς-κωφών παιδιών με ακούοντες γονείς)* *Συζητούν για την επικοινωνία στη δική τους οικογένεια.* *Ζωγραφίζουν μέλη της οικογένειάς τους.* *Συζητούν με το δάσκαλο για τον τρόπο που ζούσαν οι οικογένειες παλιότερα και για τις ομοιότητες και τις διαφορές με τις σημερινές μορφές της οικογένειας, τους ρόλους των μελών της και τον τρόπο ζωής τους. Ζωγραφίζουν μέλη της οικογένειάς τους και στοιχεία της καθημερινής ζωής (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή).* Παίζουν παιχνίδια ρόλων σε μια υποθετική οικογένεια. Στη συνέχεια συζητούν τη συμπεριφορά των μελών και προτείνουν διαφορετικούς τρόπους αντιμετώπισης κάποιας κατάστασης, π.χ. κρίσης. *Τους διηγείται ο δάσκαλος (Ν.Γ)* *αποσπάσματα από λογοτεχνικά βιβλία που αφορούν οικογενειακές εκδηλώσεις του τόπου τους, αλλά και άλλων τόπων, με βάση τη διαπολιτισμική σύνθεση της τάξης τους.* Συλλέγουν φωτογραφίες και εικόνες από οικογένειες διαφόρων μορφών που προέρχονται από διαφορετικές χρονικές περιόδους. Παρατηρούν, κάνουν συγκρίσεις και διατυπώνουν συμπεράσματα. *Συζητούν τρόπους με τους οποίους μπορούν να προστατεύσουν το περιβάλλον, πχ να πετάνε τα χαρτιά στους κάδους ανακύκλωσης με το ειδικό σήμα. Πηγαίνουν με το δάσκαλο σε σημείο του Δήμου που υπάρχει κάδος ανακύκλωσης χαρτιού και πετούν άχρηστα χαρτιά.* Αναλαμβάνουν να προκαλέσουν την εμπλοκή των μελών της οικογένειάς τους σε δραστηριότητες σχετικές με την προστασία του περιβάλλοντος, π.χ με τα απορρίμματα (διαχωρισμός, μείωση όγκου, ανακύκλωση απορριμμάτων), τρόπους εξοικονόμησης ηλεκτρικής ενέργειας, νερού κ.λπ.).	***Κωφός*** ***Ακούων*** ***Οικογένεια*** ***Παραδοσιακός*** ***Σύγχρονος*** ***Παλαιός*** ***Εκδήλωση*** ***Παρατηρώ*** ***Κρίση*** ***Συγκρίνω*** ***Συμπεραίνω*** ***Πολιτισμικός*** ***διαπολιτισμικός*** ***Κάδος*** ***Απορρίμματα Άχρηστα*** ***Ανακύκλωση*** ***Περιβάλλον*** ***Προστασία***
Να αναφέρονται στον τόπο καταγωγής των γονέων τους. Να περιγράψουν την οικογένειά τους (δομή, α-	***Ο άνθρωπος και ο χρόνος*** Η ιστορία της οικογένειάς μου (τόπος, καταγωγή, γενεαλογικό δέ-	*Τοποθετούν πάνω σε γραμμή του χρόνου οικογενειακές φωτογραφίες (με χρονολογική σειρά) και αναγράφουν τον τόπο καταγωγής του κάθε μέλους (Μαθηματικά, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).* Συγκεντρώνουν στην τάξη προσωπικά τους αντικείμενα (παιχνιδάκια, φωτογραφίες	***Δευτέρα*** ***Τρίτη….έως*** ***Κυριακή*** ***Ιανουάριος,*** ***Φεβρουάριος…***

ριθμό μελών, σειρά γέννησης). Να συνδέσουν μεταβολές που συμβαίνουν σε πρόσωπα και πράγματα της οικογένειας στην πορεία του χρόνου. Να χρησιμοποιούν απλούς τρόπους μέτρησης του χρόνου.	ντρο, σειρά γέννησης) Η ιστορία μου (χρονική αλληλουχία γεγονότων) Μετρώ το χρόνο (τρόποι μέτρησης χρόνου)	κ.λπ.) και ο καθένας κατατάσσει τα δικά του σύμφωνα με τη χρονική τους σειρά (από βρεφική ηλικία μέχρι σήμερα). Συζητούν για τις ημέρες της εβδομάδας, τους μήνες κ.λπ. *Μαθαίνουν να μετρούν το χρόνο: τις μέρες τις εβδομάδας, τους μήνες κ.λπ. μέσα από παρατηρήσεις, συγκρίσεις και μετρήσεις. Πχ με κλεψύδρα μετρούν τον χρόνο που χρειάζονται για να ζωγραφίσουν ένα σπίτι. Μπορεί ακόμα κάθε πρωί να τους δίνεται ένα καρτελάκι που γράφει το όνομα της ημέρας με περίγραμμα για να το χρωματίσουν. Συγκεντρώνουν τα καρτελάκια μιας εβδομάδας και τα μετράνε. Τις επόμενες εβδομάδες τοποθετούν στο θρανίο τους κάθε μέρα το κατάλληλο καρτελάκι.*	***έως*** ***Δεκέμβριος*** ***Παιδί*** ***Νέος*** ***Γέρος*** ***Χρόνος*** ***Εβδομάδα*** ***Μήνας*** ***Ιστορία*** ***Χρόνος*** ***Καιρός*** ***Εποχές***
Να περιγράφουν το σπίτι τους, το δωμάτιο τους και τους υπόλοιπους χώρους του. Να συζητούν και να εξηγούν τη λειτουργικότητα κάθε χώρου του σπιτιού.	***Το σπίτι μου*** Το σπίτι μου (το δωμάτιό μου, άλλοι χώροι του σπιτιού)	Οι μαθητές ζωγραφίζουν έναν έναν τους χώρους του σπιτιού τους και τα αντικείμενα και τοποθετούν ετικέτες με τα ονόματά τους. Συζητούν με τους συμμαθητές τους και το δάσκαλο για τη λειτουργικότητα καθενός. Ιδιαίτερα συζητούν για τις διευθετήσεις και προσαρμογές στο περιβάλλον που εξυπηρετούν περισσότερο το κωφό παιδί. *Οι μαθητές σχεδιάζουν ένα περιβάλλον ιδανικό με ελεύθερη οπτική, που επιτρέπει άνετη πρόσβαση και ζωή στο κωφό παιδί. (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα).*	***Δωμάτιο*** ***Σαλόνι*** ***Κουζίνα*** ***Μπάνιο*** ***Έπιπλα*** ***Λειτουργικότητα***
Να παρατηρούν και να περιγράφουν τα σπίτια και τους κοινωφελείς χώρους της γειτονιάς τους. Να γνωρίζουν επαγγελματίες της γειτονιάς. Να *συγκρίνουν* τη γειτονιά τους με άλλες γειτονιές (εποπτικό υλικό) και να διακρίνουν *ομοιότητες και διαφορές* που υπάρχουν. Να αναγνωρίσουν θετικά στοιχεία του περιβάλλοντος της γειτονιάς τους. Να τηρούν κανόνες υγιεινής και	***Η γειτονιά μου*** Η γειτονιά μου (το άτομο και το άμεσο περιβάλλον, το περιβάλλον γύρω από το σπίτι, κτίρια, κοινωφελείς χώροι). Οι άνθρωποι της γειτονιάς (γείτονες, σχέσεις, οι άνθρωποι που μας εξυπηρετούν) Η ζωή στη γειτονιά (βελτίωση συνθηκών ζωής, εκδηλώσεις) Η γειτονιά και το περιβάλλον (φροντίδα του άμεσου περι-	Επισκέπτονται, παρατηρούν και ζωγραφίζουν χαρακτηριστικά κτίρια της γειτονιάς. *Ζωγραφίζουν καταστήματα (πχ φούρνο, μανάβικο) και υπηρεσίες (πχ ΟΤΕ). Τοποθετούν ετικέτες με τα ονόματα.* *Παίζουν παιχνίδια ρόλων* *πελάτη-επαγγελματία σε καταστήματα, όπου ο επαγγελματίας καταλαβαίνει τη Ν.Γ ή δεν την καταλαβαίνει.* Δημιουργούν υποθετικά σενάρια, όπως «τι θα κάναμε, αν δεν υπήρχε στη γειτονιά ο φούρναρης, ο ταχυδρόμος κ.λπ.». Συζητούν σχετικά με τις σχέσεις *αλληλεπίδρασης* που αναπτύσσονται μεταξύ των ανθρώπων που ζουν και εργάζονται στη γειτονιά. *Επισκέπτονται τους χώρους του σχολείου (αίθουσες, γραφεία, εργαστήριο, αίθουσα εκδηλώσεων) και συζητούν για τη χρησιμότητά τους. Ζωγραφίζουν τους χώρους του σχολείου και τοποθετούν ετικέτες με το όνομά τους.* Επισκέπτονται ένα χώρο (είτε του φυσικού περιβάλλοντος, είτε μνημείο πολιτισμικής αναφοράς) στη γειτονιά τους, συζητούν και	***Κατάστημα*** ***Φούρνος*** ***Μανάβης*** ***Σούπερ μάρκετ*** ***Φαρμακείο*** ***Περίπτερο*** ***ΟΤΕ*** ***ΔΕΗ*** ***Ζωγραφίζω*** ***Παίζω*** ***Δρόμος*** ***Πλατεία*** ***Σταυροδρόμι***

ασφάλειας στη γειτονιά τους. Να προσεγγίζουν προβλήματα επιβάρυνσης του τοπικού περιβάλλοντος.	βάλλοντος- τάξης, σχολείου, σπιτιού, γειτονιάς- προβλήματα του άμεσου περιβάλλοντος).	αναλύουν δικές τους ενέργειες για τη διατήρηση ή τη συντήρησή του. Συζητούν για ένα πολιτιστικό χώρο στην γειτονιά όπου συχνάζουν και κωφοί και διερευνούν δυνατότητες και δυσκολίες. Επισκέπτονται ένα σωματείο κωφών και συμμετέχουν σε κάποια δραστηριότητα για παιδιά. *Εντοπίζουν και αναλύουν ένα συγκεκριμένο παράδειγμα επιβάρυνσης του φυσικού περιβάλλοντος στη γειτονιά τους (αν υπάρχει), προτείνουν λύσεις και τις αποτυπώνουν σε αισθητικές δημιουργίες (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα)*	
Να εξοικειωθούν με τη διάκριση των υλικών σωμάτων σε στερεά, υγρά και αέρια. Να αναγνωρίσουν ότι τα αντικείμενα καθημερινής χρήσης είναι κατασκευασμένα από διαφορετικά υλικά.	***Αντικείμενα από το περιβάλλον μου*** Το περιβάλλον μου (στερεά, υγρά, αέρια)	Παρατηρούν αντικείμενα του περιβάλλοντός τους, τα τζάμια του σπιτιού τους (γυαλί), τα φύλλα του τετραδίου τους (χαρτί), τη φόρμα της γυμναστικής τους (ύφασμα), και αναγνωρίζουν συγκρίνοντάς τα, ότι προέρχονται από διαφορετικά υλικά. *Κατατάσσουν (π.χ. απαντώντας σε παιχνίδι γνώσεων) διάφορα αντικείμενα, ανάλογα με το υλικό από το οποίο είναι φτιαγμένα σε στερεά, υγρά και αέρια (Μαθηματικά, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).* *Για το λόγο αυτό τοποθετούνται στον πάγκο καρτελάκια με τις λέξεις στερεό, υγρό, αέριο. Δίνεται η έννοιά τους στη Ν.Γ. Τους δίνονται διάφορα υλικά πχ ένα ποτήρι νερό, ένα φουσκωμένο μπαλόνι, μια κιμωλία κλπ και τα τοποθετούν στην κατάλληλη θέση.* *Παίζουν για εμπέδωση με κατάλληλο CD ROM.*	***Υλικά*** ***Γυαλί*** ***Ύφασμα*** ***Χαρτί*** ***Πάγκος*** ***Στερεό*** ***Υγρό*** ***Αέριο*** ***Πλαστικό*** ***Μέταλλο*** ***Ξύλο*** ***Πέτρα***
Να αναφέρουν εφαρμογές της ηλεκτρικής, κυρίως, ενέργειας στην καθημερινή μας ζωή Να γνωρίσουν απλούς τρόπους εξοικονόμησης της ηλεκτρικής ενέργειας. Να κατανοήσουν ορισμένες *μεταβολές που προκάλεσε* η χρήση της ηλεκτρικής ενέργειας στην εξέλιξη του πολιτισμού. ***Τρόποι προστασίας από το ηλεκτρικό ρεύμα.***	***Η ενέργεια στη ζωή μας*** Η ενέργεια στη ζωή μας (Πρώτη γνωριμία με την ηλεκτρική ενέργεια) Πώς εξοικονομώ ηλεκτρική ενέργεια στο σπίτι και στο σχολείο ***Ηλεκτρικές συσκευές στο σπίτι και στο σχολείο.*** ***Τι πρέπει η τι δεν πρέπει να κάνω για να προστατευτώ από τη λειτουργία των ηλεκτρικών***	*Εργάζονται ομαδοσυνεργατικά στο σχολείο, προτείνοντας τρόπους εξοικονόμησης ηλεκτρικής ενέργειας τόσο στο σπίτι, (π.χ. όχι φώτα αναμμένα την ημέρα, ψυγείο ανοικτό άσκοπα κτλ), όσο και στο σχολείο. Αναπαριστούν (ζωγραφική, καρτεπικόλληση (κολάζ), κ.λπ.) έναν κώδικα εξοικονόμησης ηλεκτρικής ενέργειας στο σπίτι και στο σχολείο (Μαθηματικά, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).* *Σχεδιάζουν τις ηλεκτρικές συσκευές του σπιτιού τους. Κολλούν ετικέτες με το όνομά τους. Παίζουν θεατρικό παιχνίδι με τη λειτουργία κάθε συσκευής.* *Προβάλλεται βίντεο που δείχνει πώς πρέπει να προστατευόμαστε κατά τη χρήση των ηλεκτρικών συσκευών από διάφορους κινδύνους (φωτιά, ηλεκτροπληξία, κάψιμο)* *Γίνεται συζήτηση με το δάσκαλο.* *Βρίσκουν σε φωτογραφικό υλικό τρόπους διαβίωσης χωρίς ηλεκτρικό ρεύμα και συζητούν τις διαφορές. Παίζουν με φωτεινό παντογνώστη και με CD ROM.*	**Ηλεκτρική ενέργεια** **Ηλεκτρική συσκευή** **Ηλεκτροπληξία** **Εξοικονόμηση ενέργειας** **Πυρκαγιά** **Κάψιμο** **Διαβίωση**

	συσκευών.	Συζητούν και δημιουργούν θεατρικά δρώμενα με θέμα τη ζωή των ανθρώπων χωρίς /με τη χρήση της ηλεκτρικής ενέργειας στη Ν. Γλ.	

Αλληλεπίδραση ανθρώπου - περιβάλλοντος

Να περιγράψουν τα φυσικά χαρακτηριστικά του χώρου τους (θάλασσα, λίμνη, ποτάμι, κάμπος, νησί) χρησιμοποιώντας το κατάλληλο λεξιλόγιο και να διαπιστώσουν σε αυτά τις συνέπειες της ανθρώπινης δραστηριότητας. Να κατατάξουν / *ταξινομήσουν* εικόνες τοπίων ανάλογα με τα μορφολογικά τους χαρακτηριστικά, π.χ. παραθαλάσσιες ή ορεινές περιοχές.	***Ο τόπος όπου ζω*** Ο τόπος που ζω (οικείοι γεωγραφικοί όροι: θάλασσα, ποτάμια, λίμνες, βουνά κ.λπ.) Οι δραστηριότητες των ανθρώπων στον τόπο που ζω (απλές ανθρώπινες δραστηριότητες στο φυσικό περιβάλλον) ***Δραστηριότητες στη πόλη και στο χωριό***	*Προβάλλονται βίντεο στη Ν.Γ με τις δραστηριότητες των ανθρώπων ανάλογα με το φυσικό περιβάλλον (λίμνη, βουνό, θάλασσα, ποτάμι, κάμπος, νησί), με τη ζωή στη πόλη και στο χωριό. Επίσης βίντεο με τους γεωγραφικούς όρους στη Ν.Γ. και σε υπότιτλους.* *Σε κάθε ομάδα (δύο ή περισσότερων μαθητών) δίνεται ανάγλυφος χάρτης και καρτελάκια με τους γεωγραφικούς όρους που πρέπει να τοποθετηθούν ανάλογα. Γίνεται συζήτηση για τις δραστηριότητες των ανθρώπων σε κάθε περιβάλλον. Παριστάνουν σε θεατρικό παιχνίδι τον ψαρά, το γεωργό, τον κτηνοτρόφο. Ζωγραφίζουν ανάλογες δραστηριότητητες. Ταξινομούν εικόνες τοπίων. Τους διηγούνταιι παραμύθια που αναφέρονται σε πραγματικούς η φανταστικούς τόπους.* Συζητούν για τις ανθρώπινες δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στο περιβάλλον τους: στη θάλασσα (ψάρεμα, κολύμπι κ.λπ.), στη λίμνη, στο ποτάμι, στον κάμπο, στο νησί, στο βουνό. *Αναπαριστούν με διάφορα απλά υλικά (χαρτόνια, κ.α.) χώρους πριν και μετά την επέμβαση του ανθρώπου. Επισκέπτονται διάφορους χώρους και παρατηρούν τις ανθρώπινες επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον. Τοποθετούν πινακίδες με γεωγραφικούς όρους (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα).* Συζητούν παραμύθια στα οποία γίνεται αναφορά σε τόπους πραγματικούς ή φανταστικούς και τους αναπαριστάνουν εικαστικά. Φτιάχνουν θεατρικά δρώμενα στη Ν.Γλ.	***Λίμνη*** ***Βουνό*** ***Θάλασσα*** ***Κάμπος*** ***Ψαράς*** ***Γεωργός*** ***Κτηνοτρόφος*** ***Πραγματικός τόπος*** ***Φανταστικός τόπος*** ***Ανθρώπινες επεμβάσεις*** ***Γεωγραφικοί όροι***
Να γνωρίσουν σημαντικά στοιχεία από την τοπική ιστορία και τη λαϊκή *παράδοση.*	**Ιστορία του τόπου μου**	Συλλέγουν φωτογραφίες *και γίνεται συζήτηση με το δάσκαλο* για τον τόπο που ζουν, για τα ήθη και τα έθιμά του, *τη λαϊκή παράδοση* (τοπικούς ήρωες, θρύλους, ναούς, φυσικά μνημεία κ.λπ.). *Προβολή σχετικού βίντεο.* Παρακολουθούν ταινία για την Ελληνική Κοινότητα των Κωφών.	***Λαϊκή παράδοση*** ***Ήρωες*** ***Θρύλοι*** ***Μνημεία*** ***Κοινότητα***
Να αναγνωρίζουν και να ονομάζουν τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του ανθρώπινου οργανισμού***.*** Να συσχετίζουν τη	***Γνωρίζω το σώμα μου*** Γνωρίζω το σώμα μου (εξωτερικά χαρακτηριστικά του ανθρώπινου	Σχεδιάζουν το περίγραμμα σώματος κάποιου συμμαθητή τους σε χαρτί του μέτρου. Ζωγραφίζουν τα εξωτερικά του χαρακτηριστικά. Κολλούν χαρτόνια με την ονομασία των ανθρώπινων χαρακτηριστικών. *Παίζουν παιχνίδια αναγνώρισης γεύσεων και οσμών. Δοκιμάζουν πχ καραμέλα και ψωμί*	***Σώμα*** ***Χαρακτηριστικά*** ***Γεύσεις*** ***Οσμές*** ***Γλυκό***

λειτουργία ορισμένων αισθητηρίων οργάνων με αντίστοιχες αισθήσεις και να αναφέρουν το είδος της πληροφορίας που μπορούν να αντλήσουν από κάθε αίσθηση. Να αναγνωρίζουν τη σημασία των αισθήσεων για την αντίληψη του κόσμου και την επικοινωνία με το περιβάλλον. Να γνωρίσουν τις ιδιαιτερότητες που βιώνουν οι κωφοί. ***Να συζητήσουν τις διαφορές και ομοιότητες με τους ακούοντες.***	οργανισμού) Γνωρίζω τον κόσμο με τις αισθήσεις (αντίληψη του εξωτερικού περιβάλλοντος μέσω ορισμένων αισθήσεων και αισθητηρίων οργάνων) Οι άλλοι άνθρωποι (άτομα με ειδικές ανάγκες και χαρίσματα) Η υγεία μου	*για να ξεχωρίσουν την έννοια του γλυκού από το αλμυρό (αλάτι, ζάχαρη)* *Σε μια σελίδα γράφουμε τη λέξη γλυκό και σε άλλη τη λέξη αλμυρό. Τους δίνουμε εικόνες με διάφορα φαγώσιμα τις οποίες κατατάσσουν ανάλογα γράφοντας το όνομά τους.* *Προκαλούμε κάποιους θορύβους όπως δυνατό κλείσιμο πόρτας, σχίσιμο φύλλου κλπ και συζητούν για το ποιους απ΄ αυτούς ακούνε οι κωφοί μαθητές και ποιους κάποιος ακούων.* *Διατυπώνουν κανόνες που αφορούν στην υγεία και στην καθαριότητα* *(Γλώσσα, Φυσική Αγωγή).* *Συζητούν για την εμπειρία της κώφωσης.* Υποθέτουν τι θα τους συνέβαινε, αν δε λειτουργούσε κάποια αίσθηση, εκτός της ακοής. Συζητούν για τα άτομα με *άλλες* ειδικές ανάγκες και τη στάση που πρέπει να έχουν απέναντί τους.	***Αλμυρό*** ***Θόρυβος*** ***Υγεία*** ***Καθαριότητα*** ***Αισθητήρια όργανα*** ***Ειδικές ανάγκες/ειδικές δυνατότητες***
Να γνωρίσουν τις δυσκολίες των ατόμων με ειδικές ανάγκες, να καλλιεργούν το σεβασμό απέναντί τους και να αναπτύξουν τρόπους *επικοινωνίας* μαζί τους. Να αναφέρουν συνήθειες που συμβάλλουν στη διατήρηση της υγείας (πλύσιμο χεριών κ.ά.). Να γνωρίζουν τους κανόνες συμπεριφοράς κατά την επίσκεψή τους στο γιατρό. Να προσδιορίσουν τη λειτουργία των δοντιών.	**Προσωπική υγιεινή, καθαριότητα, ο ρόλος των δοντιών και η προστασία τους**	Συζητούν καταστάσεις και δραστηριότητες της καθημερινής ζωής που θέτουν σε κίνδυνο τη λειτουργία των αισθητήριων οργάνων. *Προβάλλεται βίντεο που δείχνει συνήθειες υγιεινής (πλύσιμο χεριών πριν το φαγητό, πλύσιμο δοντιών, καθαριότητα, επίσκεψη στο γιατρό).* Δραματοποίηση με θέμα την επίσκεψή τους στο γιατρό. *Γράφουν σε κάρτες κανόνες υγιεινής και τους κολλάνε σε εμφανές σημείο.* Αναφέρουν και καταγράφουν υγιεινές συνήθειες σχετικά με τη διατροφή (επιλογή τροφής με βάση πραγματικές ανάγκες, αποφυγή διαφημιζόμενων προϊόντων που βλάπτουν την υγεία, πλύσιμο χεριών πριν από το φαγητό, καλό μάσημα της τροφής κ.ά.). *Γίνεται εξήγηση της έννοιας διαφήμιση. Γράφουν τη λέξη και βρίσκουν διαφημίσεις μέσα από περιοδικά. Συζητούν με τον δάσκαλο ποια διαφημιζόμενα προϊόντα βλάπτουν την υγεία και πρέπει να αποφεύγονται και ποια είναι απαραίτητα για τη διατροφή μας.*	***Γεύση*** ***Φαγώσιμο*** ***Χειροκρότημα*** ***Αισθητήρια όργανα*** ***Αισθήσεις*** ***Διαφήμιση*** ***Προϊόντα*** ***Διατροφή*** ***Μασάω*** ***Επιλογή***
Να διακρίνουν βασικές ανάγκες που έχουν οι άνθρωποι για ένδυση, τροφή, στέγη, κ.λπ. Να αναφέρουν συνήθειες που συμβάλλουν στην ικανοποίηση ορισμέ-	***Οι ανάγκες του ανθρώπου*** Οι βασικές ανάγκες του ανθρώπου Οι ιδιαίτερες ανάγκες του	*Ασκούνται στην αυτοεξυπηρέτηση (βάζουν και βγάζουν το πανωφόρι τους, δένουν τα κορδόνια των παπουτσιών τους, κ.λπ.) και αναπαριστούν αισθητικά τις κινήσεις (Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή, Γλώσσα*). Τρώνε όλοι μαζί το πρωινό τους στην τάξη και συζητούν για τις βασικές τους ανάγκες και τις διατροφικές τους συνήθειες. Παίζουν σε θεατρικό παιχνίδι με θέμα τους κανόνες	***Φτωχός*** ***Πλούσιος*** ***Τροφή*** ***Ένδυμα*** ***Ένδυση*** ***Στέγη*** ***Υγεία***

νων αναγκών τους (φαγητό, ύπνος, ένδυση καθαριότητα, ψυχαγωγία). Να αναγνωρίσουν ότι οι βασικές ανάγκες είναι ίδιες για όλα τα παιδιά του κόσμου και επιπλέον ότι υπάρχουν παιδιά στον κόσμο που δεν έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν τις βασικές (π.χ. διατροφικές) τους ανάγκες.	ανθρώπου (Τρόποι ικανοποίησης των αναγκών του ανθρώπου, Αγωγή υγείας)	που αφορούν την υγεία και την καθαριότητα. *Προβολή βίντεο με παιδιά φτωχών χωρών που στερούνται βασικά είδη.* Συγκεντρώνουν εικόνες, φωτογραφίες, αποκόμματα εντύπων κ.λπ. που δείχνουν παιδιά τα οποία στερούνται των βασικών αγαθών. Συζητούν, με αφορμή κάποιες εικόνες για διεθνείς οργανισμούς (UNICEF, ACTION AID) που έχουν αναλάβει τη βοήθεια των παιδιών αυτών καθώς και για τις δυνατότητες που έχουν τα ίδια τα παιδιά να παράσχουν τη δική τους βοήθεια. *Παίζουν με φωτεινό παντογνώστη αντιστοιχίζοντας τις λέξεις βασικών αναγκών τροφής, ένδυσης, στέγης κλπ με το αντίστοιχο εικονίδιο.* Οι μαθητές παρακολουθούν ειδικό CD ROM, όπου δίνεται το νόημα και η εικόνα των παραπάνω εννοιών και εκείνοι γράφουν τις αντίστοιχες ελληνικές λέξεις.	***Υγιεινό*** ***Καθαριότητα*** ***Ψυχαγωγία*** ***Ανάγκη*** ***Βοήθεια*** ***Πρωινό*** ***Γεύμα*** ***Δείπνο***
Να αναγνωρίσουν ότι πολλά αγαθά τα προσφέρει άμεσα η φύση, ενώ άλλα πρέπει να τα παραγάγουν οι άνθρωποι. Να αναφέρουν τις ανάγκες τους και να τις συνδέσουν με τα αγαθά που τις ικανοποιούν. Να συσχετίσουν διαφημιζόμενα προϊόντα με την κάλυψη πραγματικών αναγκών. Να συνδέσουν κάποια επαγγέλματα με την κάλυψη συγκεκριμένων αναγκών. Να γνωρίσουν *παραδοσιακούς* τρόπους παραγωγής διαφόρων αγαθών.	**Αγαθά και κατανάλωση** Αγαθά και ανάγκες Εργασία και επαγγέλματα	*Συγκεντρώνουν φωτογραφίες αγαθών, τις αξιοποιούν αισθητικά και συζητούν γι΄ αυτά που θεωρούν απαραίτητα για τη ζωή τους. (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή)* Συζητούν για διάφορα διαφημιζόμενα προϊόντα και προβληματίζονται αν καλύπτουν πραγματικές ανάγκες. *Γράφουν πίνακες με επικεφαλίδες «αναγκαία αγαθά» και «αγαθά πολυτελείας» και γράφουν αυτά που θεωρούν ότι αντιστοιχούν στην κάθε στήλη.* *Προβάλλεται βίντεο με σύγχρονους και παραδοσιακούς επαγγελματικούς χώρους. Περιγράφουν στη Ν.Γ τις διαφορές και τα παραγόμενα αγαθά. Παίζουν φωτεινό παντογνώστη με επαγγέλματα και αγαθά. Στον Η/Υ με το σχετικό πρόγραμμα γράφουν τις σωστές λέξεις.* Συζητούν για τα επαγγέλματα των γονέων τους και προβληματίζονται για την αναγκαιότητα ύπαρξης διάφορων επαγγελμάτων. Επισκέπτονται επαγγελματικούς χώρους με σύγχρονες ή παραδοσιακές εγκαταστάσεις. Παρατηρούν και περιγράφουν τα παραγόμενα αγαθά, συζητούν για τις ανάγκες που καλύπτουν καθώς και τις *ομοιότητες και διαφορές* στον τρόπο παρασκευής των προϊόντων με σύγχρονο και παραδοσιακό τρόπο. Γνωρίζονται και συζητούν με επαγγελματίες κωφούς.	***Αγαθά*** ***Αναγκαίο*** ***Περιττό*** ***Ανάγκη*** ***Πολυτέλεια*** ***Επάγγελμα*** ***Διαφορά*** ***Φύση*** ***Παραδοσιακός***
Να εξοικειωθούν οι μαθητές με βασικά μέσα επ*ικοινωνίας.*	***Επικοινωνία, ενημέρωση και ελεύθερος χρόνος***	Συζητούν στην τάξη για βασικά μέσα *επικοινωνίας* (σταθερή και κινητή τηλεφωνία κ.λπ.). Παίζουν σχετικά παιχνίδια (ρόλων, μίμησης κ.λπ.).	***Κινητό τηλέφωνο*** ***Σταθερό τη-***

Να εξοικειωθούν με την «κριτική ανάγνωση» των προγραμμάτων της τηλεόρασης. Να αναγνωρίσουν κάποιους κανόνες παρακολούθησης της τηλεόρασης Να ευαισθητοποιηθούν για θέματα σχετικά με τους τρόπους επικοινωνίας και ενημέρωσης των κωφών. Να ενημερωθούν για τη διερμηνεία νοηματικής γλώσσας. Να προτείνουν τρόπους δημιουργικής αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου τους. Να γνωρίσουν παραδοσιακά παιχνίδια και να βρουν ομοιότητες και διαφορές με τα σύγχρονα.	Η επικοινωνία άλλοτε και σήμερα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (αγωγή στα μέσα μαζικής επικοινωνίας) Ελεύθερος χρόνος Σύγχρονα και παραδοσιακά παιχνίδια	*Μαθαίνουν με ποιους τρόπους μπορούν να επικοινωνήσουν οι κωφοί με τους ακούοντες (γραπτά μηνύματα σε κινητό τηλέφωνο, αλληλογραφία, FAX, e-mail).* *Συζητούν με ποιους τρόπους ενημερώνονται οι κωφοί (εφημερίδες, περιοδικά, ειδήσεις στην τηλεόραση, διαδίκτυο).* Συζητούν στην τάξη, για τα τηλεοπτικά προγράμματα και τις διαφημίσεις που παρακολουθούν. Αξιολογούν και επιλέγουν τους επωφελείς τρόπους συμπεριφοράς κατά την παρακολούθηση της τηλεόρασης. *Παρακολουθούν εκπομπές για κωφούς.* *Οργανώνουν σε ομάδες ένα υποθετικό πρόγραμμα τηλεόρασης (θεατρικό παιχνίδι), όπως θα το ήθελαν.* *Συζητούν για τη διερμηνεία στη Νοηματική Γλώσσα.* Παρατηρούν εικόνες παιδιών που παρουσιάζουν ασχολίες παιδιών κατά τον ελεύθερο χρόνο τους και συζητούν σχετικά. *Πληροφορούνται από τους ενηλίκους για τα παραδοσιακά παιχνίδια της περιοχής τους και παίζουν κάποια από αυτά, αν υπάρχει η δυνατότητα. Επίσης παρατηρούν και εκφράζουν εικαστικά τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ σύγχρονων και παραδοσιακών παιχνιδιών.* *Συμμετέχουν σε δραστηριότητα παιχνιδιού με καλεσμένους κωφούς.* *(Γλώσσα, Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή).*	***λέφωνο*** ***Φαξ*** ***Εφημερίδα*** ***Περιοδικό*** ***Γράμμα*** ***e-mail*** ***Διαδίκτυο*** ***Τηλεόραση*** ***Τηλεοπτικά προγράμματα*** ***Εκπομπές*** ***Διερμηνεία*** ***Παραδοσιακά παιχνίδια***
Να ακροώνται και να αναγνωρίζουν ήχους. Να αναγνωρίζουν ότι ο ήχος περιγράφεται από την ένταση και το ύψος του. ***Να γνωρίζουν πώς παράγεται ήχος.*** ***Να ενημερωθούν για ηχητικά σήματα που προειδοποιούν και τους τρόπους μετατροπής τους σε οπτικά σήματα, που γίνονται κατανοητά από τους κωφούς.***	***Επικοινωνία κωφών με ακούοντες.*** ***Το ταξίδι του ήχου*** Το ταξίδι του ήχου **(οι διαφορές των ήχων)** ***Προστασία από κίνδυνο με ηχητική προειδοποίηση.*** ***Οπτικά σήματα κινδύνου για κωφούς.***	*Παράγουν ήχους μεγάλης έντασης, που τους ακούνε, και μικρότερης έντασης που δεν τους ακούνε. Χτυπούν με ένα σφυράκι στη μια άκρη μιας ελασματικής μεταλλικής επιφάνειας και ακουμπούν το χέρι τους στην άλλη άκρη για να αισθανθούν τη δόνηση από τον ήχο και να κατανοήσουν το ταξίδι του.* *Γράφουν τις συσκευές του σπιτιού τους που παράγουν ήχο (τηλεόραση, τηλέφωνο κλπ.)* *Συζητούν με το δάσκαλο τι μπορεί να αντιληφθεί ο ακούων που δεν μπορεί ο κωφός, π.χ. το περπάτημα κάποιου ανθρώπου, τη βοή του αυτοκινήτου, την κόρνα του κλπ.* *Προτείνονται τρόποι προστασίας και αντίληψης των αναγκαίων σημάτων: Π.χ. στο σπίτι τους να έχουν κουδούνι που εκπέμπει φωτεινό σήμα όπως και στο σχολείο. Το ίδιο με το τηλέφωνο.* *Στην αυλή του σχολείου και στο δρόμο γίνεται μάθημα κυκλοφοριακής αγωγής.*	***Ήχος*** ***Ένταση*** ***Δόνηση*** ***Κόρνα*** ***Ηχητικό σήμα*** ***Οπτικό σήμα*** ***Φωτεινό σήμα*** ***Κουδούνι*** ***Φανάρι*** ***Κυκλοφορία*** ***Προστασία*** ***Αναβοσβήνω***

Να αποκτήσουν μια πρώτη γνωριμία με τους χώρους πολιτισμικής αναφοράς του τόπου τους. Να έρθουν σε επαφή με το *λαϊκό πολιτισμό* και την *παράδοσή* μας. Να έρθουν σε επαφή με την πολιτισμική παράδοση των κωφών. *Να διακρίνουν και να κατανοούν παροιμίες και αινίγματα.*	***Πολιτισμός του τόπου μας*** Χώροι πολιτισμού (μουσεία, πινακοθήκες, θέατρα κ.λπ.) Πολιτιστικές εκδηλώσεις (προβολές, καλλιτεχνικές παραστάσεις κ.λπ.) Λαϊκή παράδοση (ήθη και έθιμα, τραγούδια, παροιμίες, αινίγματα, θρύλοι, διηγήσεις).	Σχεδιάζουν, οργανώνουν και πραγματοποιούν επισκέψεις σε χώρους *πολιτισμικής* αναφοράς. *Συγκεντρώνουν και αναπαριστούν, κατά περίπτωση, στοιχεία από το λαϊκό πολιτισμό και την παράδοση και οργανώνουν έκθεση με τα στοιχεία αυτά (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).* *Παίζουν στη Ν.Γ με γνωστές παροιμίες και αινίγματα.* *Μαθαίνουν από μεγαλύτερους κωφούς και αναπαράγουν ιστορίες και ανέκδοτα στη Ν.Γλ.*	***Λαϊκός πολιτισμός*** ***Αίνιγμα*** ***Παροιμία*** ***Τραγούδι*** ***Διήγηση*** ***Ανέκδοτο*** ***Παροιμίες*** ***Αινίγματα*** ***θρύλοι*** ***Πολιτισμός*** ***Παράδοση***
Να αναγνωρίσουν τη σπουδαιότητα της σωματικής άσκησης, κυρίως για την υγεία. Να συμμετέχουν σε αθλητικές δραστηριότητες του σχολείου τους. Να διακρίνουν και να αποδέχονται την ανάγκη τήρησης κανόνων.	***Ο αθλητισμός στο σχολείο μας*** Αθλητικές δραστηριότητες στο σχολείο. Κανόνες και αθλήματα.	Παρακολουθούν αθλητικές εκδηλώσεις του σχολείου τους. Διοργανώνουν και συμμετέχουν σε αγώνες τηρώντας τους κανόνες του παιχνιδιού. Συγκεντρώνουν φωτογραφίες αθλητών και αθλημάτων, τις ομαδοποιούν, εργάζονται σε ομάδες και δημιουργούν καρτεπικολλήσεις (κολλάζ) στην τάξη.	***Κολύμπι*** ***Μπάσκετ*** ***Ποδόσφαιρο*** ***Βόλεϊ*** ***Αθλητισμός*** ***Άθλημα*** ***Γυμναστική*** ***Γυμναστήριο*** ***Αθλητής***
Φυσικό περιβάλλον			
Να αναγνωρίζουν, να ονομάζουν και να περιγράφουν γνωστά φυτά της περιοχής τους. Να αναγνωρίζουν και να ονομάζουν τα βασικά μέρη ενός φυτού (ρίζα, βλαστός, άνθη). Να διακρίνουν βασικές *ομοιότητες και διαφορές* ως προς τη μορφολογία των φυτών. Να αναγνωρίζουν τις τέσσερις εποχές και τις *μεταβολές* που συμβαίνουν κυρίως στον κόσμο των φυτών (φυλ-	***Φυτά*** Φυτά της περιοχής μου (μέρη φυτού: ρίζα, βλαστός, άνθη) Οι εποχές και τα φυτά (προσαρμογή των φυτών στις εποχές και στο φυσικό περιβάλλον) Να γνωρίζουν ότι ο καρπός είναι μέρος του φυτού.	*Επισκέπτονται τον κήπο του σχολείου ή το κοντινό πάρκο, καταγράφουν και ζωγραφίζουν τα φυτά και δημιουργούν ομαδικές συνθέσεις. Συζητούν στην τάξη σχετικά με τις παρατηρήσεις τους (π.χ. ποιο δέντρο έχει τον υψηλότερο κορμό, ποιο φυτό έχει τα μεγαλύτερα / μικρότερα φύλλα* κ.λπ.) *(Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).* Συγκεντρώνουν εικόνες και δημιουργούν καρτεπικολλήσεις (κολλάζ) με θέμα τις τέσσερις εποχές, όπου εμφανίζονται οι *ομοιότητες και οι διαφορές* τους. Συλλέγουν εικόνες φυτών ή τα ζωγραφίζουν στην τάξη και εργάζονται σε ομάδες *ταξινομώντας* τα σε κατηγορίες. *Από εικόνες που τους δίνονται κατατάσσουν φυτικά προϊόντα σε ομάδες, πχ σε φρούτα και λαχανικά και γράφουν το όνομά τους. Ζωγραφίζουν ένα φυτό και γράφουν τα μέρη του.* *Μελετούν στο περιβάλλον δέντρα φυλλοβό-*	***Κήπος*** ***Πάρκο*** ***Φυτά*** ***Δέντρο*** ***Θάμνος*** ***Χόρτα*** ***Ρίζα*** ***Κορμός*** ***Κλαδιά*** ***Φύλλα*** ***Άνθη*** ***Καρπός*** ***Εποχές*** ***Φρούτα*** ***Λαχανικά*** ***Φυλλοβόλα*** ***Αειθαλή***

λοβόλα και αειθαλή). Να αναγνωρίσουν φυτά στον κήπο, στο περιβόλι, στον αγρό, στο δάσος, κάνοντας βασικές *ταξινομήσεις*. Να γνωρίσουν το λεξιλόγιο των παραπάνω εννοιών στη Ν.Γλ.		*λα και αειθαλή στις τέσσερις εποχές του έτους.* *Με τη βοήθεια του δασκάλου φτιάχνουν φυτολόγιο με τα πιο γνωστά φυτά που μπορούν να έχουν πχ από μια επίσκεψη σε λαϊκή αγορά. Διακρίνουν φυτά φαγώσιμα και διακοσμητικά. Παίζουν με φωτεινό παντογνώστη.*	***Μονοετή*** ***Διετή*** ***Πολυετή*** ***Αιωνόβια*** ***Λαϊκή*** ***Φυτά φαγώσιμα*** ***Φυτά διακοσμητικά***
Να αναγνωρίζουν, να ονομάζουν και να περιγράφουν γνωστά ζώα της περιοχής τους. Να αναγνωρίζουν τα εξωτερικά χαρακτηριστικά ενός ζώου (πόδια, κεφάλι, ουρά).	**Ζώα της περιοχής μου** (εξωτερικά χαρακτηριστικά ζώων: κεφάλι, πόδια, ουρά κ.ά.)	*Επισκέπτονται ζωολογικό κήπο.* *Προβάλλεται σχετικό βίντεο στη Ν.Γ.* Παρατηρούν και περιγράφουν ζώα του τόπου τους. Συλλέγουν φωτογραφίες, έντυπα, εκτυπώσεις υπολογιστή κλπ. Κατασκευάζουν με χαρτόνι μεγάλα ζώα (ψάρι, πτηνό, ερπετό κ.ά.) επάνω στα οποία κολλούν τις ονομασίες των εξωτερικών τους χαρακτηριστικών. *Σε πρόγραμμα Η/Υ παίζουν παιχνίδια με τα ζώα και τα εξωτερικά χαρακτηριστικά τους.* Παίζουν παιχνίδια που προϋποθέτουν ανάλυση και σύνθεση των μερών του ζώου.	***Ουρά*** ***Τρίχες*** ***Λέπια*** ***Κέρατα*** ***Ζωολογικός κήπος*** ***Ψάρια*** ***Πτηνά*** ***Ερπετά*** ***Θηλαστικά***
Να διακρίνουν τις ομοιότητες και τις διαφορές των ζώων σε ό,τι αφορά τον τρόπο κίνησής τους (πτήση, κολύμβηση, βάδισμα, κ.λπ.). Να διακρίνουν τα ζώα σε άγρια και κατοικίδια, ανάλογα με τη συμπεριφορά που εμφανίζουν και το πού ζουν.	**Οικογένειες ζώων** (διάκριση οικείων ζώων στους μαθητές ως προς: τον τρόπο κίνησης, τη συμπεριφορά και τον τόπο στον οποίο ζουν) **Τα ζώα και το περιβάλλον** τους (προσαρμογή των ζώων στο περιβάλλον τους).	*Προβάλλεται σχετικό βίντεο στη Ν.Γλ.* *Ταξινομούν τα ζώα (άγρια, κατοικίδια) από φωτογραφίες, τα τοποθετούν στον ίδιο πίνακα και γράφουν το όνομά τους.* *Παρατηρούν εικόνες και ταξινομούν τα ζώα σε ομάδες ανάλογα με τον τρόπο που κινούνται και τον τόπο στον οποίο ζουν. Δημιουργούν ομαδικές συνθέσεις (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή).* Εκτελούν θεατρικό δρώμενο στη Ν.Γλ. σχετικό με παραμύθι που έχει ως θέμα τα ζώα και το περιβάλλον τους.	***Άγρια*** ***Κατοικίδια*** ***Περπατώ*** ***Κολυμπώ*** ***Πετώ*** ***Έρπω*** ***Περιβάλλον***
Να χρησιμοποιήσουν απλά εργαλεία ή τα χέρια τους προκειμένου να περιποιηθούν ένα φυτό ή ένα ζώο. Να ευαισθητοποιηθούν για ζώα και φυτά που απειλούνται με εξαφάνιση.	**Ο άνθρωπος, τα ζώα και τα φυτά** (φροντίδα φυτών και ζώων, ζώα και φυτά απειλούμενα με εξαφάνιση, περιβαλλοντική αγωγή και εκπαίδευση).	*Προβάλλεται σχετικό βίντεο στη Ν.Γλ.* *Χωρίζονται σε ομάδες και η κάθε μια με τη βοήθεια του δασκάλου φυτεύει ένα φυτό στον κήπο του σχολείου ή σε γλάστρα και το περιποιείται. Κρατάει ημερολόγιο εργασιών (φύτευμα, σκάψιμο, κλάδεμα, πότισμα κλπ.).* Συζητούν σχετικά με τα ζώα και τα φυτά που απειλούνται με εξαφάνιση.	***Φυτεύω*** ***Σκάβω*** ***Ποτίζω*** ***Περιποιούμαι*** ***Λίπασμα*** ***Χώμα*** ***Γλάστρα*** ***Κήπος*** ***Πάρκο*** ***Καλλιέργεια***

Να περιγράφουν την εναλλαγή της ημέρας από τη νύχτα. Να γνωρίζουν ότι κατά τη διάρκεια της ημέρας ο ήλιος βρίσκεται σε διαφορετικές θέσεις στον ουρανό και να περιγράφουν το φαινόμενο. Να γνωρίσουν το στοιχειώδη προσανατολισμό (ανατολή - δύση) στο χώρο τους. Να συνδέσουν τον προσανατολισμό και τη διαφορετική θέση του ήλιου με απλές έννοιες του χρόνου (πρωί, μεσημέρι, βράδυ, μέρα, νύχτα). Να γνωρίσουν ότι ο ήλιος εκπέμπει φως και θερμαίνει το έδαφος, το νερό και τον αέρα και να αναγνωρίσουν τη σχέση του με τη ζωή. Να γνωρίσουν τις βλαβερές συνέπειες της υπερβολικής έκθεσής τους στον ήλιο.	***Ήλιος, εναλλαγή ημέρας και νύχτας*** Ο ήλιος, η μέρα και η νύκτα (ανατολή - πρωί, μεσουράνημα - μεσημέρι, δύση - βράδυ, στοιχειώδης προσανατολισμός στο χώρο) Ο ήλιος και η ζωή (ο ήλιος πηγή ενέργειας, θερμότητας και φωτός, αγωγή υγείας)	*Ζωγραφίζουν τον ήλιο σε διαφορετικές θέσεις σε σχέση με τα σημεία του ορίζοντα και χρησιμοποιούν απλές χρονικές έννοιες (πρωί, μεσημέρι, βράδυ) (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά).* *Παρακολουθούν στη Ν.Γ* λογοτεχνικά αποσπάσματα που αναφέρονται στην ημέρα και στη νύχτα και απεικονίζουν με όποιον εικαστικό τρόπο θέλουν τις εντυπώσεις τους. Παρατηρούν, περιγράφουν και ερμηνεύουν διάφορες ανθρώπινες δραστηριότητες που συνδέονται με τις εποχές (αθλητικές δραστηριότητες - κολύμβηση, χειμερινά σπορ - γεωργικές καλλιέργειες). Κάνουν υποθέσεις για το αν θα υπήρχε ζωή χωρίς τον ήλιο και πώς θα ήταν αυτή. Περιγράφουν τρόπους (με θεατρικό παιχνίδι κ.λπ.), τους οποίους ο άνθρωπος χρησιμοποιεί κατά τη διάρκεια της ημέρας, για να προσαρμοστεί στη μεταβολή της θερμοκρασίας ή του ηλιακού φωτός (γυαλιά ηλίου, καπέλα, φορά επιπλέον ρούχα όταν η θερμοκρασία μειώνεται).	***Ημέρα*** ***Νύχτα*** ***Ήλιος*** ***Θερμότητα*** ***Φως*** ***Ανατολή*** ***Δύση*** ***Πρωί*** ***Πρωινό*** ***Μεσημέρι*** ***Απόγευμα*** ***Βράδι*** ***Προσανατολισμός*** ***Ζωή*** ***Γυαλιά ηλίου*** ***Γυαλιά όρασης*** ***Καπέλο*** ***Γάντια*** ***Εκπέμπω*** ***Θερμαίνω*** ***Ψύχω-Ψύχος*** ***Ψυχρός*** ***Ψύχρα*** ***Έδαφος*** ***Βλαβερές συνέπειες*** ***Έκθεση στον ήλιο*** ***Ηλιοθεραπεία***

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Ήλιος, αλλαγή μέρας και νύχτας

Θέμα: Ο τόπος μου (Η γειτονιά μου, το σχολείο μου): Ομαδική εργασία για την αναπαράσταση του τόπου τους στην οποία αναγράφονται σε χαρτόνι οι βασικοί όροι (θάλασσα, βουνό κ.λπ.), ο αριθμός π.χ. των δένδρων, των κτιρίων κ.λπ. Μπορούν να γίνουν δυο αναπαραστάσεις για δυο γειτονικούς τόπους ή για τον τόπο τους, σήμερα και στο παρελθόν

Θέμα: Επαγγέλματα: Εργάζονται ομαδοσυνεργατικά, επιλέγουν και αναπαριστούν ως ομαδικό δρώμενο ένα επάγγελμα, το οποίο καλούνται οι άλλοι μαθητές να μαντέψουν (γράφοντάς το και στον πίνακα) και να σχολιάσουν.

Θέμα: Πολιτισμός (επίσκεψη σε χώρους πολιτισμικής αναφοράς): Οι μαθητές σχεδιάζουν, οργανώνουν και υλοποιούν πολιτιστική διαδρομή σε τρία στάδια: προετοιμασία πριν την επίσκεψη, ενέργειες κατά την επίσκεψη, εργασία στο πεδίο, επεξεργασία και διαχείριση του υλικού μετά την επίσκεψη.

ΤΑΞΗ Β΄

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές δραστηριότητες	*Προτεινόμενο λεξιλόγιο*
Ανθρωπογενές περιβάλλον			
Οι μαθητές επιδιώκεται: Να προσδιορίσουν τη θέση της αίθουσάς τους σε σχέση με τις άλλες αίθουσες του σχολείου. Να περιγράψουν τους χώρους που βρίσκονται κοντά στο σχολείο. Να εντοπίσουν τα προβλήματα επιβάρυνσης του περιβάλλοντος του σχολείου τους. Να προσδιορίσουν τι μπορούν να κάνουν για την αντιμετώπισή τους. Να ευαισθητοποιηθούν για άλλα άτομα με ειδικές ανάγκες, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και να αποδεχτούν τη διαφορετικότητά τους. ***Να αποδεχτούν τη δική τους διαφορετικότητα.***	***Το σχολείο μου*** Το σχολείο μου (Χώροι, σχετική θέση, απεικόνιση) Το περιβάλλον του σχολείου μου (Φροντίδα περιβάλλοντος του σχολείου) ***Ο εαυτός μου*** ***Αποδοχή των χαρακτηριστικών μου*** Οι συμμαθητές μου (Μαθητές με ***άλλες*** ειδικές ανάγκες, Αποδοχή της διαφορετικότητας)	*Οι μαθητές:* *Κατασκευάζουν μακέτα του σχολείου με υλικά που επιλέγουν οι ίδιοι (κουτάκια, ξυλαράκια, χαρτόνια, κ.λπ.) με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού.* *(Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά)* Συζητούν για τη φροντίδα του περιβάλλοντος του σχολείου τους και προτείνουν σχετικές δραστηριότητες. *Επισκέπτονται το γραφείο του Διευθυντή, συζητούν τις προτάσεις τους και του δίνουν γράμμα με τις παρατηρήσεις τους.* Παρατηρούν αν οι χώροι του σχολείου τους μπορούν να εξυπηρετήσουν άτομα με ειδικές ανάγκες και ζητούν παρεμβάσεις όπου χρειάζεται. *Γίνονται επισκέψεις σε σχολεία ακουόντων και ενθαρρύνεται η επικοινωνία των μαθητών μεταξύ των σχολείων.* *Οργανώνονται εκδηλώσεις στις οποίες καλούνται και ακούοντες*	***Μακέτα*** ***Περιβάλλον*** ***Εαυτός*** ***Φροντίζω*** ***Διαφορετικός/ή*** ***Ειδικές ανάγκες*** ***Χώρος*** ***Άτομο*** ***Καλώ*** ***Εκδήλωση*** ***Οργανώνω*** ***Επικοινωνία***
Να συσχετίσουν τα γενικά χαρακτηριστικά της γειτονιάς τους με αυτά της ευρύτερης κοινότητας. Να εντοπίσουν τους χώρους στη συνοικία ή στο χωριό τους που στεγάζουν βασικές υπηρεσίες σχετικές με τη διοίκηση, την ασφάλεια, την υγεία, την *επικοι-*	***Η συνοικία / το χωριό μου (η κοινότητά μου)*** Η συνοικία μου (Συσχετισμός της γειτονιάς με την κοινότητα, Υπηρεσίες κοινής ωφέλειας) Οικογένειες και κτίρια στη συνοικία μου (Η γειτονιά μου χθες και σήμερα, διαφορά πόλης –	*Επισκέπτονται και καταγράφουν τους χώρους στους οποίους στεγάζονται βασικές υπηρεσίες που σχετίζονται με τη διοίκηση της κοινότητας. Συζητούν τη σημασία των υπηρεσιών αυτών για τη ζωή μας. Δημιουργούν υποθετικά σενάρια για το πώς θα ήταν η ζωή μας χωρίς αυτές τις υπηρεσίες. Αποτυπώνουν σε χαρτόνι τη σχέση της οικογένειάς τους με τις υπηρεσίες αυτές (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά).* Γράφουν γράμμα στο δήμαρχο ή στον πρόεδρο της κοινότητας με τις προτάσεις τους σχετικά με τα μέτρα βελτίωσης που απαιτούνται και προϋποθέτουν	***Συνοικία*** ***Δημαρχείο*** ***Αστυνομικό τμήμα*** ***Υγειονομική υπηρεσία*** ***Πνευματικό κέντρο*** ***Ναός*** ***Ύδρευση*** ***Φωτισμός*** ***Κτίριο*** ***Ισόγειο***

νωνία και τον πολιτισμό. Να αναγνωρίσουν τη σημασία υπηρεσιών κοινής ωφέλειας για τη ζωή στην κοινότητα (δρόμοι, πάρκα, πλατείες) και να εντοπίσουν τα προβλήματα που σχετίζονται με την απουσία ή την κακή λειτουργία των αντίστοιχων υπηρεσιών (καθαριότητα, ύδρευση, φωτισμός δρόμων, φανάρια κυκλοφορίας). Να συγκρίνουν τη γειτονιά του παρελθόντος με αυτήν του παρόντος. Να αναλύσουν και να περιγράψουν βασικές διαφορές ανάμεσα στην πόλη και το χωριό. Να κατανοήσουν την ύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικά, ατόμων στην κοινωνία. Να μάθουν να αντιμετωπίζουν με σεβασμό τις ιδιαιτερότητες των συνανθρώπων τους. Να αναζητήσουν πληροφορίες σχετικά με το ναό της συνοικίας/χωριού και να εκτιμήσουν τη σημασία των θρησκευτικών εκδηλώσεων. Να αναπτύξουν ενδιαφέρον για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής στη συνοικία	χωριού, Οικογένειες από άλλες χώρες στη συνοικία μου, στο χωριό μου, στη πόλη μου) Ο ναός της συνοικίας μου (Ναοί, θρησκευτικές εκδηλώσεις) Τα πράσινο στην περιοχή μου (Αναζήτηση και προστασία των «πράσινων περιοχών» στις γειτονιές των μαθητών)	τη δική του παρέμβαση. Αναζητούν και συγκεντρώνουν παλιές και νέες φωτογραφίες της γειτονιάς τους ή της κοινότητας και αναζητούν τις *ομοιότητες, τις διαφορές* και τις βασικές *μεταβολές* που έχουν συμβεί στην πορεία του χρόνου. Οργανώνουν έκθεση με τίτλο «Η γειτονιά μου χθες και σήμερα» . *Προβάλλεται βίντεο με τη ζωή στο χωριό και στη πόλη. Ακόμα παρατηρούν* κατάλληλα επιλεγμένες φωτογραφίες χωριού και πόλης, εντοπίζουν και συζητούν *τις διαφορές τους.* Συλλέγουν στοιχεία σχετικά με τα ήθη και έθιμα των «οικογενειών των συμμαθητών από άλλες χώρες». *Επισκέπτονται το ναό της συνοικίας τους και ενημερώνονται από τον ιερέα (με διερμηνεία στη Ν.Γ)* στοιχεία σχετικά με τη ζωή του αγίου στον οποίο είναι αφιερωμένος ο ναός της συνοικίας/χωριού (πολιούχος) καθώς και με τις εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο ναό και διερευνούν τις δυνατότητες συμμετοχής τους σ' αυτές. «Υιοθετούν» ένα μικρό χώρο (κήπο ή πάρκο) και τον φροντίζουν, αφού πρώτα προγραμματίσουν τις ενέργειες που απαιτούνται να γίνουν. Εργάζονται σε ομάδες και συντάσσουν κώδικα οικολογικής συμπεριφοράς στο σχολείο και στη συνοικία. Φροντίζουν ώστε οι οικογένειές τους και οι αρμόδιες αρχές της συνοικίας/χωριού τους να ενημερωθούν για το σχετικό κώδικα.	***Διώροφο*** ***Τριώροφο*** ***Πολυκατοικία*** ***Οικολόγος*** ***Οικολογική συμπεριφορά*** ***Κώδικας*** ***Πάρκο*** ***Ιερέας*** ***Γειτονιά*** ***Υπηρεσίες*** ***Οργανισμοί*** ***Παροχές*** ***Συμβούλια*** ***Συνελεύσεις*** ***Εκλογές*** ***Συνεργασία*** ***Σεβασμός*** ***Κοινωνία*** ***Δρόμος*** ***Πάρκο*** ***Πλατεία*** ***Φανάρι κυκλοφορίας*** ***Θρησκεία*** ***Εκκλησία*** ***Συμπεριφορά*** ***Συνάνθρωποι*** ***Πολιτισμικές διαφορές*** ***Θρησκευτικές διαφορές*** ***Συνθήκες ζωής*** ***Αστικό περιβάλλον*** ***Παραδοσιακό περιβάλλον*** ***«Πράσινες περιοχές»*** ***Βελτίωση συνθηκών ζωής*** ***Διαχείριση περιβάλλοντος***

/χωριό. Να επισημάνουν την ανάγκη προστασίας του φυσικού και του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και τη σημασία της συμβολής των ανθρώπων στη σωστή διαχείρισή του.			
Φυσικό περιβάλλον			
Να αναγνωρίζουν ότι το σπέρμα αποτελεί πρωταρχική μορφή ζωής ενός φυτικού οργανισμού. Να περιγράψουν τη διαδικασία ανάπτυξης ενός φυτού χρησιμοποιώντας κατάλληλο λεξιλόγιο. Να αναγνωρίσουν την επίδραση διάφορων παραγόντων καθώς και των *μεταβολών* τους στην ανάπτυξη των φυτών.	***Τα φυτά και τα ζώα του τόπου μου*** Ανάπτυξη φυτού Τα φυτά και το περιβάλλον (Παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη των φυτών: φως, νερό, αέρας, θρεπτικά συστατικά)	Συλλέγουν σπέρματα και παρατηρούν τη μορφή και τη σύστασή τους. *Φυτεύουν (σπέρνουν) σπέρματα χαρακτηριστικών φυτών. Παρατηρούν, σημειώνουν και ζωγραφίζουν την πορεία της ανάπτυξής τους. Εργάζονται σε ομάδες και κάνουν πειράματα, μεταβάλλοντας κάποιον από τους παράγοντες που επηρεάζει την ανάπτυξη των φυτών και καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητικά Αγωγή).* *Τους διηγούνται* παραμύθια, ποιήματα κ.λπ. σχετικά με την ανάπτυξη των φυτών (π.χ. «Ο Τζακ και η φασολιά») και οι μαθητές τα θεατρικοποιούν στη Ν.Γλ.	***Σπέρμα*** ***Φυτεύω*** ***Σπέρνω*** ***Ανάπτυξη*** ***Θρεπτικά συστατικά*** ***Παράγοντες*** ***Επηρεάζω***
Να περιγράψουν την πορεία ανάπτυξης ενός ζώου. Να γνωρίσουν το σημαντικό ρόλο των γονέων στην ανάπτυξη των μικρών ζώων. Να γνωρίσουν την επίδραση των παραγόντων του περιβάλλοντος (τροφή, θερμοκρασία, νερό, χώρος, φωλιά κ.λπ.) στην ανάπτυξη των ζώων. Να *ταξινομήσουν* τους ζωικούς οργανισμούς με κριτήριο τα εξωτερικά τους χαρακτη-	**Ζώα** Ανάπτυξη ενός ζώου (Παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη του: τροφή, νερό, αέρας). Είδη ζώων (Ανάπτυξη ζώντων οργανισμών, διάκριση ζωικών οργανισμών ως προς τα εξωτερικά μορφολογικά χαρακτηριστικά (είδος άκρων, κάλυψη του σώματος) και τις διατροφικές τους συνήθειες (φυτοφάγα, σαρκοφάγα). Τα ζώα και το πε-	*Με τη βοήθεια του δασκάλου και από επιλεγμένο υλικό (έντυπα, βιβλία, εγκυκλοπαίδειες κλπ) αναζητούν* και συγκεντρώνουν πληροφοριακό υλικό σχετικά με την τροφή και την ανάπτυξη των ζώων σε σχέση με το περιβάλλον στο οποίο ζουν. *Προβάλλεται σχετικό βίντεο* Παρατηρούν φωτογραφίες ζώων και εντοπίζουν τις ανάγκες τις οποίες καλύπτουν τα βασικά εξωτερικά χαρακτηριστικά τους. *Τους δίνονται φωτογραφίες διαφόρων τοπίων και εικόνες ζώων και τους ζητείται να τοποθετήσουν τα ζώα στο κατάλληλο περιβάλλον.* *Τους δίνονται ονόματα γνωστών τους ζώων και τα κατατάσσουν σε φυτοφάγα και σαρκοφάγα* Εργάζονται σε ομάδες αναζητώντας και συγκεντρώνοντας φωτογραφίες, εικόνες, αντίγραφα έργων που αναπαριστά-	***Θερμοκρασία*** ***Φωλιά*** ***Ταξινόμηση*** ***Πτερύγια*** ***Πόδια*** ***Πτερά*** ***Λέπια*** ***Φολίδες*** ***Όστρακο*** ***Κέλυφος*** ***Σώμα*** ***Τρίχες*** ***Ανάπτυξη*** ***Άκρα*** ***Φυτοφάγα*** ***Σαρκοφάγα*** ***Γονείς*** ***Τροφή*** ***Θερμοκρασία***

ριστικά: είδος άκρων (πόδια, φτερά, πτερύγια), κάλυψη σώματος (τρίχες, λέπια, φτερά, φολίδες, όστρακο, κέλυφος). Να συσχετίσουν τα εξωτερικά χαρακτηριστικά των ζώων με τις ανάγκες προστασίας, κίνησης και προσαρμογής στο περιβάλλον τους. Να διακρίνουν ζώα με διαφορετικές διατροφικές συνήθειες (φυτοφάγα - σαρκοφάγα).	ριβάλλον (Προσαρμογή ζώων στο περιβάλλον).	νουν ζώα και συνθέτουν καρτεπικολλήσεις. Ζωγραφίζουν διάφορα ζώα και συνθέτουν ομαδικά καρτεπικολλήσεις, δημιουργώντας μια ιστορία που συνδέει όλα τα ζώα που απεικονίζει η καρτεπικόλληση. Οργανώνουν θεατρικό δρώμενο (κοινωνία ζώων με κανόνες, ρόλους κ.λπ.).	***Νερό*** ***Χώρος*** ***Φωλιά*** ***Εξωτερικά χαρακτηριστικά*** ***Προστασία*** ***Κίνηση*** ***Επιβίωση*** ***Προσαρμογή***
Να εντοπίζουν τις πολύ βασικές διαφορές μεταξύ εμβίων και αβίων. Να εντοπίζουν τις πιο γνωστές ιδιότητες των καταστάσεων της ύλης (ρευστότητα, σκληρότητα, κ.λπ.). Να περιγράψουν τρόπους ή διαδικασίες (θέρμανση, ψύξη, ανάμιξη, πίεση, κάμψη κ.λπ.) με τις οποίες είναι δυνατόν να *μεταβληθούν* ορισμένες ιδιότητες των υλικών σωμάτων.	***Έμβια και άβια*** (Διαφορές εμβίων και αβίων. Ιδιότητες καταστάσεων της ύλης**.** *Μεταβολές* στις ιδιότητες των υλικών σωμάτων. *Μεταβολή* στη φυσική κατάσταση).	Συζητούν για τις βασικές διαφορές (π.χ. τροφή) μεταξύ εμβίων και αβίων. *Κατατάσσουν διάφορα σώματα σε έμβια και άβια γράφοντάς τα σε πίνακες αντίστοιχους.* *Συγκρίνουν και ομαδοποιούν υλικά από την καθημερινή ζωή με κριτήριο ορισμένες ιδιότητές τους και συσχετίζουν τις ιδιότητες αυτές με τη χρήση των υλικών. Αποτυπώνουν τις συσχετίσεις με αισθητικές δημιουργίες (Μαθηματικά, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).* Κάνουν πειράματα μελετώντας το σχήμα που παίρνουν τα υγρά ανάλογα με τα δοχεία που χρησιμοποιούνται ή τα δοχεία που τα περιέχουν. Παρατηρούν τη *μεταβολή* στη φυσική κατάσταση ενός κομματιού πάγου και περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο έγινε η μεταβολή. *Συγκρίνουν ορισμένες ιδιότητες σωμάτων που τους δίνονται όπως πχ τη ρευστότητα στο μέλι και στο νερό, τη σκληρότητα στη γόμα και στην κιμωλία κλπ.*	***Έμβια*** ***Άβια*** ***Φυσική κατάσταση*** ***Μεταβολή*** ***Θέρμανση*** ***Ψύξη*** ***Δοχείο*** ***Σχήμα*** ***Σκληρό*** ***Σκληρότητα*** ***Ρευστό*** ***Ρευστότητα*** ***Ελαστικό*** ***Μαλακό*** ***Πίεση*** ***Ιδιότητες*** ***Φυσικά σώματα***
Να περιγράφουν οι μαθητές τον κύκλο και τις μορφές του νερού στη φύση (νερό, υδρατμοί, σύννεφα, βροχή, χιόνι, πάγος) και να συνδέουν τις	***Κύκλος του νερού - Καιρός*** Κύκλος του νερού Ο καιρός και οι εποχές. (Καιρός, εποχές, ασχολίες). Ο καιρός σε άλ-	Ζωγραφίζουν το ταξίδι μιας σταγόνας. *Προβάλλεται βίντεο με τα κατάλληλα θέματα προκειμένου οι μαθητές να βοηθηθούν στις προτεινόμενες παρακάτω δραστηριότητες:* Συζητούν στην τάξη πώς ο καιρός επηρεάζει τη ζωή των ανθρώπων. Δημιουργούν θεατρικά δρώμενα ή ει-	***Σταγόνα*** ***Καιρός*** ***Εποχή*** ***Απόκομμα*** ***Βροχή*** ***Χιόνι*** ***Χαλάζι***

μορφές αυτές με τις *μεταβολές* της φυσικής κατάστασης του νερού. Να συσχετίσουν τις εποχικές *μεταβολές* του καιρού *με μεταβολές* στη φύση και στις δραστηριότητες των ανθρώπων στον τόπο τους και αλλού. Να αναγνωρίσουν τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν σε άλλους τόπους, εντοπίζοντας τα ιδιαίτερα καιρικά φαινόμενα που τους χαρακτηρίζουν, καθώς και ορισμένες *ομοιότητες και διαφορές* με τις καιρικές συνθήκες του τόπου τους. Να κατανοήσουν ότι το περιβάλλον καθορίζει τη μορφή της κατοικίας. Να συσχετίσουν τη μορφή της κατοικίας με τις φυσικές συνθήκες κάθε περιοχής (π.χ. στέγη με κεραμίδια σε περιοχές με πολλά χιόνια, επίπεδη στέγη σε περιοχές με ήπιες κλιματικές συνθήκες). Να παρατηρήσουν την επίδραση της *παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και της λαϊκής τέχνης* στην κατασκευή των κατοικιών.	λους τόπους. (Καιρικές συνθήκες σε άλλους τόπους) Κατοικία και περιβάλλον. (Καιρικές συνθήκες και κατοικία, Σύγχρονες επιδράσεις της *παραδοσιακής* αρχιτεκτονικής και της λαϊκής τέχνης)	καστικά έργα που να παρουσιάζουν την επίδραση των εποχικών *μεταβολών* του καιρού στη ζωή των ανθρώπων του χωριού και της πόλης. Συγκεντρώνουν αποκόμματα από εφημερίδες, φωτογραφίες, βιβλία και κείμενα που παρουσιάζουν τον καιρό σε άλλους τόπους. Καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους σχετικά με τις *ομοιότητες και τις διαφορές* και τις εκφράζουν εικαστικά (ζωγραφική, κολλάζ, θεατρικό δρώμενο κ.ά.). Παρακολουθούν βίντεο για τον καιρό σε άλλους τόπους και συζητούν για τις δραστηριότητες των ανθρώπων που ζουν κάτω από αυτές τις καιρικές συνθήκες. *Παρατηρούν φωτογραφίες που απεικονίζουν διάφορες μορφές κατοικίας (ιγκλού, καλύβα ιθαγενών Αφρικής, τυπικό σπίτι εύκρατης περιοχής) και σχολιάζουν τα υλικά κατασκευής τους κάνοντας συσχετίσεις με τον καιρό και τις ασχολίες των κατοίκων (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).* Επισκέπτονται αντιπροσωπευτικά κτίρια, δημόσια και ιδιωτικά, *παραδοσιακής* αρχιτεκτονικής και παρατηρούν τα χαρακτηριστικά τους στοιχεία. *Ζωγραφίζουν κατοικίες περιοχών με διάφορες κλιματικές συνθήκες.* *Ζωγραφίζουν είδη ελληνικής λαϊκής τέχνης.*	***Σύννεφα*** ***Αστραπή*** ***Βροντή*** ***Κεραυνός*** ***Άνεμος*** ***Αστέρια*** ***Φεγγάρι*** ***Ξαστεριά*** ***Αίθριος*** ***Υδρατμοί*** ***Κατοικία*** ***Στέγη*** ***Κεραμίδια*** ***Λαϊκή τέχνη*** ***Παραδοσιακά σκεύη*** ***Παραδοσιακά έπιπλα*** ***Ιγκλού*** ***Καλύβα*** ***Πέτρινο σπίτι*** ***Ξύλινο σπίτι*** ***Τσιμέντο*** ***Γυαλί*** ***Μεταβολές καιρού*** ***Ήπιες καιρικές συνθήκες*** ***Έντονες καιρικές συνθήκες*** ***Κλίμα*** ***Υγρασία*** ***Ξηρασία*** ***Χαμηλές θερμοκρασίες*** ***Υψηλές θερμοκρασίες*** ***Ηλιοφάνεια*** ***Νεφώσεις*** ***Πεδινές περιοχές*** ***Ορεινές περιοχές*** ***Λιμνοθάλασσες*** ***Παραποτάμιες περιοχές***

Αλληλεπίδραση ανθρώπου – περιβάλλοντος			
Να γνωρίζουν φυτά και ζώα που ζουν σε διάφορους βιότοπους στην περιοχή τους (βουνό, λίμνη κ.λπ.) Να αναγνωρίσουν τις μεταβολές που υφίστανται οι βιότοποι αυτοί από την ανθρώπινη δραστηριότητα, καθώς και τις επιπτώσεις της στο οικοσύστημα.	***Ο τόπος όπου ζω*** Οι βιότοποι στην περιοχή μου (Οι ζωντανοί οργανισμοί στους βιότοπους της περιοχής μου) Τα ζώα και ο τόπος που ζουν (Η ανθρώπινη παρέμβαση στους βιότοπους του τόπου μου) Οι άνθρωποι	*Επισκέπτονται χαρακτηριστικούς βιότοπους στον τόπο τους. Παρατηρούν, περιγράφουν, ζωγραφίζουν και φωτογραφίζουν φυτά και ζώα που συναντούν σ΄ αυτούς (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).* *Προβάλλονται σχετικά βίντεο και διαφάνειες* Παρατηρούν και συζητούν πιθανές μεταβολές που διαπιστώνουν στους βιότοπους που επισκέπτονται, καθώς και τις επιπτώσεις τους στα οικοσυστήματα. Διατυπώνουν υποθέσεις για εναλλακτικές συμπεριφορές.	***Βιότοπος*** ***Οργανισμός*** ***Μεταβολή*** ***Συμπεριφορά*** ***Ανθρώπινη παρέμβαση*** ***Υποθέτω*** ***Οικοσυστήματα*** ***Εναλλακτικές συμπεριφορές***
Να εξοικειωθούν με τον προσανατολισμό στο χώρο με βάση τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Να εξοικειωθούν με τον ορισμό της θέσης τους σε σχέση με την ανατολή και τη δύση του ήλιου.	***Ο προσανατολισμός*** Ο προσανατολισμός (Ανατολή, δύση, βορράς, νότος, Πώς προσανατολίζομαι, Προσανατολισμός ως προς σημεία αναφοράς)	*Παίζουν παιχνίδια προσανατολισμού στην αυλή του σχολείου* *(Φυσική Αγωγή).* Προσανατολίζονται στο φυσικό τους περιβάλλον με πρακτικούς τρόπους (π.χ. με τη βοήθεια του ιερού των εκκλησιών).	***Βορράς-νότος*** ***Ανατολή-δύση*** ***Ιερό εκκλησίας*** ***Σημεία του ορίζοντα*** ***Προσανατολισμός*** ***Κατεύθυνση***
Να περιγράφουν τα στάδια της ανάπτυξης, της ωρίμανσης και της γήρανσης του ανθρώπου. Να αναγνωρίσουν τη σημασία του ρόλου των γονέων, της οικογένειας και γενικά των ενηλίκων στη ζωή ενός παιδιού. Να συνδέσουν βασικές χρονικές έννοιες με τη δική τους βιολογική εξέλιξη και γενικότερα με τον κύκλο ζωής του ανθρώπου. Να γνωρίσουν τρόπους μέτρησης του χρόνου. Να παρατηρή-	***Κύκλος ζωής και χρόνος*** Κύκλος ζωής του ανθρώπου (Γέννηση, ανάπτυξη, ωρίμανση, γήρανση, Γραμμή του χρόνου, Χρονική αλληλουχία) Μετρώ το χρόνο	*Παρακολουθούν βιντεοταινία σχετικά με την ανάπτυξη ενός παιδιού. Συγκεντρώνουν δικές τους φωτογραφίες από τη βρεφική τους ηλικία και τις τοποθετούν στη γραμμή του χρόνου συζητώντας τις διαφορές που παρατηρούν (π.χ. στο ύψος τους, στις δεξιότητές τους κ.λπ.), καθώς και για τις αλλαγές στα ενδιαφέροντά τους, με την πάροδο του χρόνου (Μαθηματικά, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).* *Παίζουν ρόλους σχετικούς με τα στάδια βιολογικής εξέλιξης του ανθρώπου (παιδί, νέος, ώριμος, γέρος)* Παίζουν Παιχνίδια (θεατρικά, επιτραπέζια) με τους μήνες, τις ημέρες, ώρες κ.λπ. *Τους δίνονται ρολόγια από χαρτόνι με δείκτες και μαθαίνουν την ώρα με την εξατομικευμένη βοήθεια του δασκάλου.* Συλλέγουν φωτογραφίες από διαφορετικές χρονικές στιγμές και παρατηρούν τις *μεταβολές* σε συγκεκριμένα παραδείγματα (π.χ. πρόσωπα, κτίρια κ.λπ.) του άμεσου και έμμεσου περιβάλλοντός	***Βρέφος*** ***Νήπιο*** ***Παιδί*** ***Νέος*** ***Γέρος*** ***Ανήλικος*** ***Ενήλικος*** ***Ώρα*** ***Λεπτό*** ***Δευτερόλεπτο*** ***Ωροδείκτης*** ***Λεπτοδείκτης*** ***Τώρα*** ***Πριν*** ***Μετά*** ***Χθες*** ***Αύριο*** ***Φέτος*** ***Πέρσι*** ***Πρόπερσι*** ***Του χρόνου***

σουν τις *μεταβολές* που συντελούνται στο περιβάλλον στην πορεία του χρόνου.		τους.	***Στο παρελθόν*** ***Κάποτε*** ***Παλιότερα***
Να αναγνωρίσουν μέσα μεταφοράς αγαθών και να τα ομαδοποιήσουν (ξηρά, θάλασσα, αέρας). Να διακρίνουν τα μέσα μεταφοράς αγαθών από τα μέσα μετακίνησης ανθρώπων (συγκοινωνίες). Να αναγνωρίσουν την ανάγκη της μεταφοράς των αγαθών από τον τόπο παραγωγής στον τόπο κατανάλωσής τους. Να εξοικειωθούν με βασικούς κανόνες του κώδικα οδικής κυκλοφορίας που αφορούν τους πεζούς.	***Μεταφορές*** Μέσα μεταφοράς σε ξηρά, αέρα και θάλασσα (Μεταφορές και συγκοινωνίες, Μεταφορά των αγαθών). Κυκλοφοριακή αγωγή.	*Προβάλλεται βίντεο με θέμα τις μεταφορές αγαθών και ανθρώπων.* Δημιουργούν ομαδικές καρτεπικολλήσεις (κολάζ) με τα μέσα μεταφοράς στα οποία αναγράφουν την ονομασία τους. Περιγράφουν τη διαδοχική μεταφορά ενός προϊόντος από το χωράφι στην κεντρική αγορά, στο μανάβη, στο σπίτι. Περιγράφουν τα μέσα μετακίνησης που χρησιμοποιούν οι ίδιοι και οι γονείς τους. *Παίζουν θεατρικό παιχνίδι με θέμα τη μετακίνησή τους με τα διάφορα συγκοινωνιακά μέσα.* *Παίζουν παιχνίδια σχετικά με τον τρόπο που πρέπει να κυκλοφορούν στο δρόμο οι πεζοί και τα αυτοκίνητα ακολουθώντας σήματα που έχουν ζωγραφίσει. Επισκέπτονται πάρκο κυκλοφοριακής αγωγής αν υπάρχει δυνατότητα (Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή, Γλώσσα).*	***Μέσα μεταφοράς*** ***Συγκοινωνία*** ***Εισιτήριο*** ***Επικύρωση εισιτηρίου*** ***Λιμάνι*** ***Αεροδρόμιο*** ***Σταθμός λεωφορείων-τρένων*** ***Μετρό*** ***Ηλεκτρικός σιδηρόδρομος*** ***Εθνική οδός*** ***Επαρχιακή οδός*** ***Ανήφορος*** ***Κατήφορος***
Να αναγνωρίσουν βασικές κοινές ανάγκες των ανθρώπων (ατομικές, τοπικές, παγκόσμιες) ως ατόμων και ως μελών της κοινότητας. Να αναγνωρίζουν τα πλεονεκτήματα της κοινωνικής ζωής (οικογενειακής, κοινοτικής). Να κατανοήσουν ότι οι άνθρωποι ζουν σε ομάδες προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες τους	***Οι ανάγκες του ανθρώπου*** Ζωή σε κοινωνικές ομάδες. (Γιατί οι άνθρωποι προτιμούν να ζουν σε ομάδες, Ατομική / κοινωνική ζωή και κάλυψη αναγκών, *Αλληλεπίδραση)*	Περιγράφουν τη ζωή μιας οικογένειας που ζει κάπου μόνη της (λ.χ. σε ένα μικρό νησί) και σχολιάζουν τις δυσκολίες που θα αντιμετωπίσει (π.χ. σε περίπτωση ασθένειας ή ανάγκης προμήθειας ειδών που δεν είναι σε θέση να παράγει η ίδια). *Δημιουργούν ομαδοσυνεργατικά υποθετικό σενάριο για τη ζωή ενός ναυαγού (μέσα κάλυψης των βασικών αναγκών του και πιθανές αλλαγές του τρόπου σκέψης, συμπεριφοράς και συνθηκών διαβίωσής του) (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).*	***Κοινότητα*** ***Κοινωνία*** ***Κοινωνική ζωή*** ***Ασθένεια*** ***Ομάδα*** ***Άτομο*** ***Υπηρεσίες*** ***Τράπεζα*** ***Προμήθεια*** ***Ανάγκη*** ***Διαβίωση*** ***Επιβίωση*** ***Ζωή*** ***Οικογενειακή ζωή*** ***Κοινωνική ζωή*** ***Κοινοτικοί δεσμοί*** ***Αλληλεπίδραση*** ***Τρόπος σκέψης***

			Συμπεριφορές Αλλαγές
Να εξοικειωθούν με διάφορες μορφές ενέργειας. Να περιγράψουν τρόπους με τους οποίους χρησιμοποιείται η κίνηση του νερού και του αέρα στην παραγωγή διάφορων μορφών ενέργειας [ηλεκτρική, κινητική (υδρόμυλοι, ανεμόμυλοι)].	***Η ενέργεια στη ζωή μας*** Η ενέργεια στη ζωή μας (Αιολική ενέργεια – Ενέργεια του νερού, Η κίνηση του νερού και του αέρα)	Παρατηρούν τη λειτουργία του υδροστρόβιλου (σε πείραμα επίδειξης). *Κατασκευάζουν ανεμόμυλο, παρατηρούν και σχολιάζουν τη λειτουργία του. Επισκέπτονται, αν υπάρχει στην περιοχή τους, αιολικό πάρκο (Γλώσσα, Τεχνολογία).* Συζητούν για τα πλεονεκτήματα της αιολικής ενέργειας σε σχέση με άλλες μορφές ενέργειας, όσον αφορά την προστασία του περιβάλλοντος.	***Αιολική ενέργεια*** ***Ηλιακή ενέργεια*** ***Ενέργεια νερού*** ***Υδρόμυλος*** ***Ανεμόμυλος*** ***Ηλιακός θερμοσίφωνας*** ***Λειτουργία***
Να εξοικειωθούν με την «κριτική ανάγνωση» των προγραμμάτων των Μ. Μ .Ε. και κυρίως των εντύπων. ***Να γνωρίζουν τρόπους ενημέρωσης των κωφών. Να προτείνουν τρόπους βελτίωσης της ενημέρωσης τους.*** Να αποκτήσουν την ικανότητα να εκφράζονται μπροστά σε άλλους. Να παρατηρήσουν πώς επιδρούν στην έκφραση ενός ατόμου οι αντιδράσεις των άλλων. Να συνδέσουν τον ελεύθερο χρόνο τους με δημιουργικές και γενικότερα με ψυχαγωγικές δραστηριότητες.	***Επικοινωνία και ενημέρωση*** Μέσα μαζικής ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.) (Αγωγή στα μέσα μαζικής ενημέρωσης) Ο ελεύθερος χρόνος και η επικοινωνία (Έκφραση σκέψεων και συναισθημάτων, *Αλληλεπίδραση* με το «κοινό», Ελεύθερος χρόνος)	Οργανώνουν σε ομάδες ένα υποθετικό *τηλεοπτικό* πρόγραμμα (θεατρικό παιχνίδι), Συζητούν στην τάξη για τα *τηλεοπτικά* προγράμματα, τις διαφημίσεις που παρακολουθούν, συζητούν και επιλέγουν τους σωστούς τρόπους συμπεριφοράς. *Συζητούν για τηλεοπτικές εκπομπές που μπορούν να παρακολουθήσουν.* *Συζητούν για τις εφημερίδες. Παίρνουν εφημερίδες και ξεχωρίζουν τα φύλλα κατά κατηγορία θεμάτων.* Παίζουν παιχνίδια έκφρασης, π.χ. το παιχνίδι του δημοσιογράφου (θεατρικό δρώμενο). *Παίζουν παιχνίδια ρόλων στη Ν.Γλ. όπου κάποιος παρουσιάζει κάτι (ένα παραμύθι, ένα περιοδικό κ.λ.π.) και το κοινό έχει διαφορετικές αντιδράσεις κάθε φορά (σιωπηλό, αδιάφορο, ανήσυχο, προσεκτικό κ.ά.). Συζητούν τα συναισθήματά τους και την αντίδρασή τους στις αλλαγές του κοινού. Στη συνέχεια αλλάζουν τη διάταξη του χώρου και δοκιμάζουν ξανά τις παρουσιάσεις τους, σχολιάζοντας πότε ένοιωσαν καλύτερα, χειρότερα κ.λπ. (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).*	***Ενημέρωση*** ***Τηλεόραση*** ***Ραδιόφωνο*** ***Ελεύθερος χρόνος*** ***Καλλιτεχνικά νέα*** ***Αθλητικά νέα*** ***Οικονομικά νέα*** ***Εφημερίδα*** ***Δημοσιογράφος*** ***Ελεύθερος χρόνος*** ***Κριτική ανάγνωση*** ***Ενημέρωση κωφών*** ***Εκπομπές στη νοηματική γλώσσα*** ***Δελτία ειδήσεων στη νοηματική γλώσσα*** ***Υπότιτλοι*** ***Τηλεοπτικό πρόγραμμα*** ***Διερμηνεία νοηματικής γλώσσας*** ***Διερμηνέας***
Να γνωρίσουν καλύτερα τους	***Πολιτισμός στην ευρύτερη περιο-***	Επισκέπτονται χώρους πολιτισμικής αναφοράς π.χ. βυζαντινές εκκλησίες,	***Μουσείο*** ***Ιστορικό μου-***

χώρους πολιτισμικής αναφοράς στην ευρύτερη περιοχή. Να γνωρίσουν τοπικούς ήρωες, πολιούχους ή τοπικούς αγίους. Να έρθουν σε επαφή με το *λαϊκό* πολιτισμό και την παράδοση της ευρύτερης περιοχής. Να ευαισθητοποιηθούν σε πολιτιστικές δημιουργίες των κωφών	***χή*** Ο πολιτισμός μας (Χώροι πολιτισμικής αναφοράς, Λαϊκός πολιτισμός και παράδοση).	μουσεία κ.λπ. *Προβάλλεται σχετικό βίντεο* Συγκεντρώνουν στην τάξη προγράμματα παιδικών παραστάσεων ή έντυπα με ανάλογες κριτικές. Συζητούν και επιλέγουν παράσταση. *Συγκεντρώνουν και αναπαριστούν, κατά περίπτωση, στοιχεία από το λαϊκό πολιτισμό και την παράδοσή μας (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα).* *Παρακολουθούν παράσταση του θεάτρου Κωφών.*	***σείο*** ***Λαογραφικό μουσείο*** ***Παράσταση*** ***Προβολή*** ***Αναπαράσταση*** ***Πολιτισμός*** ***Βυζαντινός ναός*** ***Αρχαιοελληνικός ναός*** ***Κωφός ηθοποιός*** ***Θέατρο κωφών*** ***Ιστορίες κωφών***
Να αναγνωρίσουν τη σπουδαιότητα της άσκησης για τη σωματική και την πνευματική τους ανάπτυξη. Να προσεγγίσουν το πνεύμα των Ολυμπιακών Αγώνων και να γνωρίσουν βασικά στοιχεία τους. Να συνδέσουν τον ελεύθερο χρόνο τους με δημιουργικές και γενικότερα με ψυχαγωγικές δραστηριότητες.	***Αθλητισμός και ψυχαγωγία*** Ο αθλητισμός και οι Ολυμπιακοί Αγώνες (Σημασία του αθλητισμού, Αγαπημένα αθλήματα, Ολυμπιακοί αγώνες. Ψυχαγωγία και ελεύθερος χρόνος (Σύνδεση ελεύθερου χρόνου με τις δημιουργικές δραστηριότητες και τον αθλητισμό, Χώροι για δημιουργικές δραστηριότητες)	*Συζητούν για τη σημασία του αθλητισμού και τα θετικά του αποτελέσματα. Συγκεντρώνουν φωτογραφίες από αγαπημένα τους αθλήματα και αθλητές (π.χ. Έλληνες Ολυμπιονίκες) και συνθέτουν ομαδικές καρτεπικολλήσεις (κολλάζ) για κάθε άθλημα (Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα).* Κατασκευάζουν στον ελεύθερο χρόνο τους ένα παιγνίδι ατομικό ή ομαδικό και το φέρνουν στην τάξη. Συγκεντρώνουν πληροφορίες για χώρους ψυχαγωγίας και άθλησης που υπάρχουν στον οικισμό τους. Επισκέπτονται και χρησιμοποιούν τους χώρους αυτούς. Καταγράφουν τις εντυπώσεις και τα συμπεράσματά τους. Παρακολουθούν υλικό από Ολυμπιακούς και Παραολυμπιακούς αγώνες.	***Σωματική άσκηση*** ***Πνευματική άσκηση*** ***Ολυμπιακοί αγώνες*** ***Παραολυμπιακοί αγώνες*** ***Δημιουργικές δραστηριότητες*** ***Πολιτιστικά κέντρα***

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: ***Πολιτισμός:*** Επισκέπτονται εκκλησίες της ευρύτερης περιοχής. Παρατηρούν και καταγράφουν ομοιότητες και διαφορές ως προς την κατασκευή και το περιβάλλον τους. Αναζητούν πληροφορίες για το βίο του Αγίου στον οποίο είναι αφιερωμένος ο ναός.

Θέμα: Ο κύκλος του νερού: Χωρίζονται σε ομάδες και κάθε μια ζωγραφίζει ένα τοπίο ή ένα φαινόμενο που έχει σχέση με κάποια μορφή του νερού στη φύση. Γίνεται σύνδεση των επιμέρους εικόνων σε ένα ενιαίο σύνολο, είτε οργανώνεται έκθεση των επιμέρους εργασιών τους.

Θέμα: Η Ενέργεια στη ζωή μας: Αναπαριστούν με κατασκευές ή ζωγραφική την διαδικασία παραγωγής ενός καταναλωτικού προϊόντος (π.χ. ψωμί, πορτοκαλάδα, λάδι, ύφασμα), χρησιμοποιώντας κατάλληλες πρώτες ύλες και ενέργεια που προέρχεται από την κίνηση του νερού ή του αέρα.

ΤΑΞΗ Γ΄

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές δραστηριότητες	*Προτεινόμενο λεξιλόγιο*
Ανθρωπογενές περιβάλλον			
Οι μαθητές επιδιώκεται να: Να κατανοήσουν τους λόγους που οδηγούν τους ανθρώπους να οργανώνονται σε κοινότητες και τη σημασία των κανόνων για την εύρυθμη λειτουργία τους. Να εντοπίσουν σχέσεις *αλληλεπίδρασης* ανάμεσα στα μέλη μιας κοινότητας και να αναγνωρίσουν το σημαντικό ρόλο των ανθρώπων που εργάζονται για το κοινό καλό.	***Γιατί ζούμε σε κοινότητες*** Οι κοινότητες και οι ανάγκες του ανθρώπου (Ανάγκες που εξυπηρετεί η κοινότητα) Σχέσεις και συνεργασίες στην κοινότητα (Σχέσεις επικοινωνίας, συνεργασίας, αλληλεπίδρασης, αλληλεγγύης ανάμεσα στους ανθρώπους μιας κοινότητας)	Οι μαθητές: Εκτελούν παιχνίδια ρόλων που εκφράζουν τις σχέσεις *αλληλεπίδρασης* ανάμεσα στους κατοίκους του χωριού ή της πόλης τους. Συζητούν για το πώς φτάνει το νερό ή το ηλεκτρικό ρεύμα στο σπίτι τους. *Προβάλλεται βίντεο* *Παίζουν θεατρικό παιχνίδι στο οποίο ο καθένας παίρνει ένα ρόλο μιας υπηρεσίας στην κοινότητα πχ ταχυδρόμος, υπάλληλος υγειονομικής υπηρεσίας κλπ.*	***Καλώδια*** ***Σωλήνες νερού*** ***ΔΕΗ*** ***Δεξαμενή νερού*** ***Υπηρεσία*** ***Λογαριασμός νερού*** ***Λογαριασμός ΔΕΗ*** ***Λογαριασμός ΟΤΕ*** ***Συνεργασία*** ***Επικοινωνία*** ***Αλληλεπίδραση*** ***Διαφορές απόψεων*** ***Κοινό καλό*** ***Κοινοτικό πνεύμα*** ***Αλληλεγγύη***
Να αναγνωρίσουν τη σημασία της τοπικής αυτοδιοίκησης για τη λύση των τοπικών προβλημάτων. Να αναφέρουν τα όργανα τοπικής αυτοδιοίκησης και τον τρόπο εκλογής τους. Να προσεγγίσουν την έννοια της συμμετοχής των δημοτών στη λύση των προβλημάτων που αφορούν το άμεσο περιβάλλον τους και να αναφέρουν τρόπους με τους οποίους μπορεί να πραγματοποιηθεί αυτή η συμμετοχή (σύλλογοι, φορείς κ.λπ.).	**Δήμοι, κοινότητες και Τοπική Αυτοδιοίκηση** (Πώς αποφασίζουν για τα κοινά οι άνθρωποι σε ένα χωριό ή σε μια πόλη, Οργάνωση κοινότητας και όργανα τοπικής αυτοδιοίκησης/ δήμος (Τ.Α.). Συμμετοχή στην τοπική αυτοδιοίκηση (διαδικασία ανάδειξης οργάνων Τ.Α., Βασικές αρμοδιότητες Τ.Α., Τρόποι συμμετοχής του δημότη στην Τ.Α., Προβλήματα στον οικισμό)	Οργανώνουν παιχνίδι ρόλων σχετικά με την εκλογή ενός οργάνου αυτοδιοίκησης (π.χ. εκλέγουν με μυστική ψηφοφορία ένα μαθητή με κάποια αρμοδιότητα). *Συζητούν πώς γίνεται ο καθαρισμός των δρόμων, ο φωτισμός τους, η αποκομιδή απορριμμάτων κ.λπ. και αποτυπώνουν σε χαρτί τις βασικές δραστηριότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).* «Συνεδριάζουν» στην τάξη, αναφέρουν μερικά από τα προβλήματα του οικισμού τους, τα ιεραρχούν και προτείνουν λύσεις. *Προβολή βίντεο*	***Τοπική αυτοδιοίκηση*** ***Δήμος*** ***Δημότης*** ***Δημαρχείο*** ***Κοινότητα*** ***Εκλογές*** ***Ψηφοδέλτια*** ***Κάλπη*** ***Δήμαρχος*** ***Σκουπιδιάρης*** ***Απορριμματοφόρο*** ***Συνελεύσεις*** ***Συνεδριάσεις*** ***Αποφάσεις*** ***Προβλήματα κοινότητας*** ***Όργανα Τ. Α.*** ***Συμμετοχή δημοτών*** ***Σύλλογοι*** ***Δημοτικά έργα***

Φυσικό περιβάλλον			
Να παρατηρήσουν ορισμένα φυτά του τόπου τους (ελιά, φασολιά, αμπέλι, δημητριακά), τους καρπούς τους και τους τρόπους καλλιέργειάς τους και να αναγνωρίσουν τη σημασία στην καθημερινή διατροφή. Να κατανοήσουν τη σπουδαιότητα ορισμένων φυτών στη ζωή του ανθρώπου.	***Φυτά και ζώα του τόπου μου*** Τα φυτά και ο άνθρωπος (Χαρακτηριστικά των φυτών που καλλιεργούνται στον τόπο μας, Η σπουδαιότητα των φυτών στη ζωή του ανθρώπου)	*Συνθετικές εργασίες για χαρακτηριστικά φυτά του τόπου (π.χ. συλλογές των φυτικών προϊόντων, η σπουδαιότητα του ελαιόλαδου κ.ο.κ.) (Αισθητική Αγωγή, Τεχνολογία).* *Προβάλλεται βίντεο* Καταγράφουν παραδοσιακά φαγητά ή φαγητά με δημητριακά και όσπρια (π.χ. φασολάδα, φακές). Συγκεντρώνουν στην τάξη εικόνες (ή επισκέπτονται αντίστοιχους χώρους) σχετικές με την καλλιέργεια των χωραφιών ή με τα διάφορα στάδια συλλογής και επεξεργασίας των καρπών. Ομαδοποιούν τις εικόνες αυτές σύμφωνα με τις εποχές του χρόνου.	***Χωράφι*** ***Όσπρια*** ***Φασόλια-φασολάδα*** ***Ελιά-λάδι*** ***Σιτάρι-αλεύρι*** ***Σταφύλι-κρασί*** ***Συλλογή*** ***Επεξεργασία*** ***Σπορά*** ***Συγκομιδή*** ***Θερισμός*** ***Αποθήκευση*** ***Έλλειψη*** ***Επάρκεια*** ***Οικονομία***
Να διακρίνουν και να περιγράφουν βασικές *ομοιότητες και διαφορές* μεταξύ των φυτών. Να κατανοήσουν ότι τα φυτά διαμορφώνουν τα χαρακτηριστικά τους ανάλογα με τις συνθήκες του περιβάλλοντος στο οποίο φύονται. Να αναγνωρίσουν το ρόλο της ρίζας και να διακρίνουν τα διαφορετικά είδη.	**Είδη φυτών** (Διάκριση φυτών με βάση εξωτερικά μορφολογικά χαρακτηριστικά: μορφή βλαστού, υφή και σχήμα φύλλων, είδη βλαστού) Τα φυτά και το περιβάλλον τους (Προσαρμογή φυτών, Είδη ριζών, Η σημασία της ρίζας).	Συλλέγουν φύλλα διαφορετικών φυτών. Παρατηρούν τις διαφορές τους ως προς το σχήμα, τα νεύρα, το πάχος, κ.λπ. Συγκρίνουν φυτά με διαφορετικά μορφολογικά χαρακτηριστικά σε σχέση με το Περιβάλλον τους (π.χ. πλάτανος, κάκτος). Κατασκευάζουν το δικό τους δέντρο με τυπώματα φύλλων. Παρατηρούν ρίζες φυτών και τις ταξινομούν ως προς τη μορφολογία τους. Αναφέρουν κάποιες από τις ρίζες που χρησιμοποιούνται στη διατροφή. Χρωματίζουν νερό και αφήνουν ένα φυτό με τις ρίζες του μέσα στο διάλυμα. Εξάγουν συμπεράσματα για το ρόλο της ρίζας. *Σχεδιάζουν φυτά και μέρη φυτών.*	***Μορφολογία*** ***Ομοιότητες*** ***Διαφορές*** ***Μορφολογικά χαρακτηριστικά*** ***Συλλέγω*** ***Παρατηρώ*** ***Σχήμα*** ***Μορφή βλαστού*** ***Είδη φύλλων*** ***Νεύρα*** ***Πάχος*** ***Ρίζες*** ***Φύομαι*** ***Φυτεύω*** ***Κάκτος*** ***Πλάτανος κλπ*** ***Διάλυμα*** ***Παρατήρηση*** ***Συμπέρασμα*** ***Προσαρμογή***
Να αναγνωρίσουν χαρακτηριστικά κατοικίδια ζώα του τόπου τους και τα προϊόντα που δίνουν στον άνθρωπο.	**Κατοικίδια ζώα του τόπου μου**	Συλλέγουν πληροφορίες για χαρακτηριστικά ζώα του τόπου τους και δημιουργούν συνθέσεις με τα προϊόντα που αυτά δίνουν στον άνθρωπο. Συγκεντρώνουν φωτογραφίες σχετικά με την εκτροφή ζώων και συζητούν με έναν κτηνοτρόφο (όπου αυτό είναι δυνατό) για τις απαιτήσεις του επαγγέλ-	***Πρόβατο*** ***Κατσίκι*** ***Κότα*** ***Κόκορας*** ***Κουνέλι*** ***Αρμέγω*** ***Άρμεγμα***

		ματός του. *Προβάλλεται βίντεο*	***Γάλα*** ***Τυρί*** ***Μυζήθρα*** ***Γιαούρτι*** ***Γαλακτοκομικά*** ***Βοσκή*** ***Εκτροφή***
Να γνωρίσουν μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα τον τρόπο γέννησης ορισμένων ζώων και να αναγνωρίσουν ότι τα μικρά των ζώων μοιάζουν στους γονείς τους. Να *ταξινομήσουν* ζώα ως προς τον τρόπο που πολλαπλασιάζονται. (Ωοτόκα, ζωοτόκα, ωοζωοτόκα…)	**Αναπαραγωγή των ζώων** (Τρόποι αναπαραγωγής χαρακτηριστικών ζωικών οργανισμών: ωοτόκα, ζωοτόκα)	Παρακολουθούν βιντεοταινία και βλέπουν φωτογραφίες που παρουσιάζουν τη γέννηση ορισμένων μικρών ζώων (λ.χ. γάτας, κότας, βατράχου, πεταλούδας) και τα πρώτα βήματά τους στη ζωή. Συζητούν για τις ομοιότητες και διαφορές που παρουσιάζουν σε σχέση με τους γονείς τους. Συγκρίνουν τις πρώτες μέρες από τη ζωή ενός ζώου και ενός μωρού. Εργάζονται ομαδικά και ταξινομούν εικόνες ζώων ανάλογα με τον τρόπο που αναπαράγονται.	***Ζωοτόκα*** ***Ωοτόκα*** ***Αβγά*** ***Θηλαστικά*** ***Αναπαραγωγή*** ***Αρσενικό*** ***Θηλυκό*** ***Κύηση*** ***Επώαση***
Να αναγνωρίσουν και να *ταξινομήσουν* ζώα ως προς το περιβάλλον στο οποίο ζουν (χερσαία, υδρόβια). Να κατανοήσουν ότι τα ζώα (όπως και τα φυτά) προσαρμόζονται στο περιβάλλον στο οποίο ζουν προκειμένου να επιβιώσουν.	**Τα ζώα και το περιβάλλον τους** (Διάκριση των ζωικών οργανισμών ως προς το περιβάλλον στο οποίο ζουν: χερσαία, υδρόβια, Προσαρμογή των ζώων στο περιβάλλον)	Εργάζονται ομαδικά και ταξινομούν εικόνες ζώων ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο ζουν. Συζητούν και αναλύουν τους τρόπους με τους οποίους τα ζώα προσαρμόζονται στο περιβάλλον τους (π.χ. η αρκούδα πέφτει το χειμώνα σε χειμερία νάρκη, γιατί η τροφή που είναι διαθέσιμη δεν μπορεί να καλύψει τις ανάγκες της). *Προβάλλεται βίντεο* *Ο δάσκαλος τους διηγείται μύθους και παραδόσεις για τα ζώα. Εργάζονται ομαδικά και επιλέγουν ένα μύθο με ζώα που τον αποδίδουν θεατρικά στη ΝΓΛ. (Γλώσσα, Ιστορία, Θρησκευτικά, Αισθητική Αγωγή).*	***Χερσαία*** ***Προσαρμογή*** ***Υδρόβια*** ***Αρκούδα*** ***Χελώνα*** ***Χειμερία νάρκη***
Αλληλεπίδραση ανθρώπου - περιβάλλοντος			
Να διακρίνουν οι μαθητές στο δικό τους χώρο τα έργα της φύσης από τα έργα του ανθρώπου, καθώς και τις σχέσεις *αλληλεπίδρασης* ανθρώπου και περιβάλλοντος.	***Ο τόπος όπου ζω*** Το περιβάλλον (Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον) Προστασία του τοπικού περιβάλλοντος	Μετακινούνται και μελετούν επιτόπου στοιχεία από το φυσικό τους περιβάλλον και τις ανθρώπινες παρεμβάσεις σε αυτό *Προβολή βίντεο.* *Τους δίνονται εικόνες από διάφορα τοπία και τους ζητείται να τοποθετήσουν χρήσιμες κατασκευές παρατηρώντας πιθανά θετικά και αρνητικά αποτελέσματα.*	***Ανθρωπογενές περιβάλλον*** ***Φυσικό περιβάλλον*** ***Αλληλεπιδράσεις*** ***Ανθρώπινες παρεμβάσεις***

Να εντοπίσουν τα θετικά και τα αρνητικά σημεία από την ανθρώπινη παρέμβαση στο χώρο που μελετούν και να αναφέρουν ενέργειες που θα πρέπει να γίνουν, ώστε να βελτιωθεί η εικόνα του τόπου τους		*Εντοπίζουν και αναλύουν συγκεκριμένο πρόβλημα του χώρου που μελετούν και προτείνουν λύσεις ή αναλαμβάνουν δράσεις (επίσκεψη ή επιστολή στο δήμαρχο, προτάσεις για βελτιωτική παρέμβαση στο χώρο, εκστρατεία απομάκρυνσης απορριμμάτων, ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας για τα προβλήματα που διαπιστώνουν και τις πιθανές λύσεις τους κ.λπ.) (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).*	***Οικιστικές παρεμβάσεις*** ***Κατασκευές*** ***Προβλήματα χώρου*** ***Απομάκρυνση απορριμμάτων*** ***Ενημέρωση τοπικής κοινωνίας***
Να κατανοήσουν ότι οι χάρτες είναι συμβολικές αναπαραστάσεις του πραγματικού χώρου. Να εξοικειωθούν με συμβολικές ή εικονικές αναπαραστάσεις χώρων και με εξειδικευμένους γεωγραφικούς όρους. Να αναγνωρίσουν και να περιγράψουν το φυσικό περιβάλλον άλλων τόπων (έρημος, ζούγκλα κ.λπ.)	***Ο γεωγραφικός χώρος*** Αναπαραστάσεις του χώρου (Χάρτες, προπλάσματα)	Παρατηρούν έναν απλό χάρτη και αναγνωρίζουν χαρακτηριστικά σύμβολα απεικόνισης των στοιχείων του. Σχεδιάζουν έναν απλό χάρτη χρησιμοποιώντας δικά τους σύμβολα. *Κατασκευάζουν με εύπλαστα υλικά προπλάσματα φανταστικών τοπίων, ορίζουν τα στοιχεία τους και τοποθετούν πινακίδες πάνω σ΄ αυτά (π.χ. ορεινή περιοχή - βουνό – πρόποδες, πλαγιές, κορυφή κ.λπ.) Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).* *Προβάλλεται βίντεο με θέματα από έρημο, ζούγκλα κλπ.*	***Δάσος*** ***Πεύκο*** ***Έλατο*** ***Χάρτης*** ***Πραγματικός χώρος*** ***Συμβολική αναπαράσταση*** ***Προπλάσματα τοπίων*** ***Πινακίδες*** ***Ορεινή περιοχή*** ***Βουνό*** ***Πρόποδες*** ***Πλαγιές*** ***Κορυφή*** ***Έρημος*** ***Ζούγκλα***
Να αναγνωρίσουν τη σημασία της τροφής για την επιβίωση του ανθρώπου. Να γνωρίσουν βασικές «αποθήκες» ενέργειας. Να κατανοήσουν, ότι η αποθηκευμένη ενέργεια μετατρέπεται σε άλλη μορφή, όταν συμβούν *μεταβολές* στην ύλη μέσα στην οποία περικλείεται (τα καύσιμα καίγονται, η τροφή διασπάται κ.λπ.).	***Τροφή και άλλες αποθήκες ενέργειας*** Τροφή και ενέργεια «Αποθήκες» ενέργειας (Μετατροπή ενέργειας, ήπιες μορφές ενέργειας	Συγκεντρώνουν στην τάξη και *ταξινομούν* έντυπο υλικό με τροφές που τρώει ο άνθρωπος. Συζητούν, μέσα από παραδείγματα, για τις βασικές «αποθήκες» ενέργειας: τρόφιμα, καύσιμα, μπαταρίες κ.λπ. Διαπιστώνουν, μέσα από δραστηριότητες ή παραδείγματα, ότι η αποθηκευμένη ενέργεια μετατρέπεται σε άλλη μορφή (τα καύσιμα καίγονται, η τροφή διασπάται κλπ.). *Κατασκευάζουν μια πυραμίδα που ξεκινάει από τα φυτά και καταλήγει στον άνθρωπο ή παριστάνουν με όποιον τρόπο επιθυμούν μια τροφική αλυσίδα (έδαφος, φυτά, ζώα, άνθρωποι) (Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά)* Κατασκευάζουν απλό κύκλωμα με μπαταρία, καλώδια, ηλεκτρικό κινητήρα (ανεμιστηράκι) ή λαμπάκι και παρατηρούν	***Καύσιμο*** ***Αποθήκη ενέργειας*** ***Καίγομαι*** ***Καύση*** ***Τροφική αλυσίδα*** ***Διάσπαση*** ***Μετατροπή*** ***Ηλιακή ενέργεια*** ***Μπαταρία*** ***Ηλεκτρικό κύκλωμα*** ***Καλώδια*** ***Ηλεκτρικός κινητήρας*** ***Ήπιες μορφές***

Να εντοπίσουν και να περιγράψουν την *αλληλεπίδραση* των οργανισμών στη φύση: ζώα-φυτά, άνθρωπος-φυτά\ζώα. Να προσεγγίσουν την έννοια της ήπιας μορφής ενέργειας μέσα από παραδείγματα και δραστηριότητες που σχετίζονται με αποθήκευση ενέργειας (π.χ. ηλιακός θερμοσίφωνας).		ότι η μπαταρία είναι «αποθήκη» ενέργειας, η οποία μετασχηματίζεται. Συζητούν, μέσα από παραδείγματα, για τις ήπιες μορφές ενέργειας (ηλιακή, κ.λπ.) και οργανώνουν δραστηριότητες αξιοποίησής της (π.χ. δημιουργία βιολογικού λιπάσματος στο σχολείο). *Ασκούνται στα παραπάνω με CD ROM στη Ν.Γλ.*	***ενέργειας*** ***Ηλιακή ενέργεια*** ***Βιολογικό λίπασμα***
Να αναγνωρίσουν ότι τα αγαθά ικανοποιούν ανάγκες του ανθρώπου και διακρίνονται σε υλικά και μη υλικά. Να κατανοήσουν τη σημασία της εργασίας για την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών. Να αναγνωρίσουν την ισότητα των δύο φύλων και στον επαγγελματικό χώρο. Να αναγνωρίσουν το δικαίωμα προστασίας των παιδιών από την εκμετάλλευση της εργασίας τους.	***Ανάγκες και αγαθά*** Η εργασία και οι ανάγκες του ανθρώπου Οι γυναίκες, τα παιδιά και η εργασία (Εργασία και ισότητα δύο φύλων, παιδιά και εργασία)	*Συζητούν για συγκεκριμένα υλικά ή μη υλικά αγαθά που ικανοποιούν τις ανάγκες του ανθρώπου (π.χ. φαγητό, ανάγνωση ενός βιβλίου ή θέαση ενός έργου τέχνης) (Γλώσσα, Ιστορία, Αισθητική Αγωγή).* Εξετάζουν διάφορα προϊόντα (αγροτικά - βιομηχανικά), τα ταξινομούν και συζητούν σχετικά με την παραγωγή τους με τη βοήθεια σύγχρονων τεχνολογιών. *Χωρίζονται σε ομάδες και συζητούν σε κάθε ομάδα τις ανάγκες που έχει ο καθένας (υλικές και μη). Γράφουν αυτές τις ανάγκες. Μετά κάθε ομάδα συζητά με τις υπόλοιπες τις ανάγκες της.* Συζητούν για την παιδική εργασία (παιδιά φαναριών) στη χώρα μας και σε άλλες χώρες. Παρατηρούν το χάρτη των δικαιωμάτων του παιδιού της UNICEF και εντοπίζουν το σημείο που αναφέρεται στην παιδική εργασία. *Προβάλλεται βίντεο* *Συζητούν και φτιάχνουν μια λίστα με τα δικαιώματα του κωφού παιδιού.*	***Υλικά αγαθά*** ***Μη υλικά αγαθά*** ***Εκμετάλλευση*** ***Τεχνολογία*** ***Σύγχρονος*** ***Ανάγκη*** ***Προϊόντα*** ***Παραγωγή*** ***Αγροτικά προϊόντα*** ***Ισότητα*** ***Φύλο*** ***Παιδική εργασία*** ***Δικαιώματα του παιδιού*** ***UNICEF*** ***Δικαιώματα κωφού παιδιού***
Να αναγνωρίσουν την αναγκαιότητα της επικοινωνίας Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι σε άτομα που, για διάφορους λόγους, αντιμετωπίζουν προβλήματα *επικοινωνίας.*	***Επικοινωνία*** Οι άνθρωποι επικοινωνούν (Αναγκαιότητα της επικοινωνίας, Άνθρωποι με ειδικές ικανότητες και αναπηρίες, Έκφραση συναισθημάτων).	*Με θεατρικό δρώμενο αποδίδουν περιπτώσεις επικοινωνίας από την καθημερινή ζωή (Αισθητική Αγωγή. Γλώσσα).* *Βρίσκουν νοήματα που εκφράζουν συναισθήματα και τα αποδίδουν και γραπτά.* Συζητούν για τα προβλήματα επικοινωνίας ορισμένων ανθρώπων λόγω της κατάστασης που βρίσκονται (πολύ μικρή ή πολύ μεγάλη ηλικία, φυσικά μει-	***Επικοινωνία*** ***Νοήματα*** ***Συναισθήματα*** ***Προφορικός λόγος*** ***Γραπτός λόγος*** ***Αναπηρία***

Να προσεγγίσουν βασικούς «κανόνες» επικοινωνίας (λεκτικής και μη λεκτικής).		ονεκτήματα ή αναπηρίες). Εξάγουν συμπεράσματα για το πώς πρέπει να τους αντιμετωπίζουν οι άλλοι. Παίζουν ομαδικά παιχνίδια που τους παρακινούν να εκφράζουν τα συναισθήματά τους μπροστά σε άλλους.	***Προβλήματα επικοινωνίας*** ***Μειονεκτήματα*** ***Ειδικές ικανότητες***
Να διακρίνουν τρόπους και μέσα επικοινωνίας που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι στην άμεση επικοινωνία τους. Να κατανοούν τη βαθύτερη σημασία των κωδίκων, λεκτικών και μη λεκτικών, στην καθημερινή ζωή. Να εκτιμήσουν την ανάγκη συνεχούς επαφής μεταξύ των ανθρώπων όλου του κόσμου.	**Τρόποι επικοινωνίας των ανθρώπων**	Προσπαθούν να επικοινωνήσουν με τους συμμαθητές τους χρησιμοποιώντας μη λεκτικούς κώδικες (νοήματα, μορφασμούς κ.λπ.) και μη λεκτικούς κώδικες. Εξάγουν συμπεράσματα για τη σημασία της γλώσσας (και της νοηματικής γλώσσας για τους κωφούς) ως μέσου επικοινωνίας και δημιουργίας. Εργάζονται ομαδικά και δημιουργούν με το αλφάβητο της νοηματικής γλώσσας. Κάνουν υποθέσεις και συγκεντρώνουν πληροφορίες για τον τρόπο επικοινωνίας των ζώων που ζουν σε ομάδες.	***Χειλεανάγνωση*** ***Νόημα*** ***Μορφασμός*** ***Κώδικας λεκτικός*** ***Κώδικας μη λεκτικός*** ***Γλώσσα/ες*** ***Αλφάβητος*** ***Υποθέσεις***
Να διακρίνουν μέσα επικοινωνίας από απόσταση, που χρησιμοποιούν κωφοί και ακούοντες. Να παρατηρήσουν τη *μεταβολή* των μέσων επικοινωνίας από απόσταση στο πέρασμα του χρόνου. Να αξιολογήσουν τη σημασία των σύγχρονων μέσων *επικοινωνίας* στην καθημερινή ζωή και να ασκηθούν στη σωστή χρήση τους.	***Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*** *(Μ.Μ.Ε.)* Τα μέσα ενημέρωσης και επικοινωνίας από απόσταση, άλλοτε και τώρα	Με υποθετικό σενάριο προσπαθούν να επικοινωνήσουν με κάποιο συγγενή ή φίλο που βρίσκεται σε άλλη πόλη και καταγράφουν τρόπους με τους οποίους μπορούν να το πετύχουν αυτό σήμερα, αξιολογούν και επιλέγουν, κατά περίπτωση, τον προσφορότερο. *Προβάλλεται βίντεο σχετικό με τρόπους επικοινωνίας μεταξύ κωφών. Οι μαθητές συζητούν κατά ομάδες και καταγράφουν τρόπους επικοινωνίας που χρησιμοποιούν οι κωφοί.* Κάνουν το ίδιο υποθέτοντας ότι ζουν σε παλαιότερες εποχές και αναζητούν τρόπους επικοινωνίας από απόσταση (φρυκτωρίες, τύμπανα, έφιπποι αγγελιαφόροι, ταχυδρομικά περιστέρια κ.λπ.). *Περιγράφουν το «ταξίδι» μιας επιστολής. Φτιάχνουν μικρά δρώμενα σχετικά με τους τρόπους επικοινωνίας που χρησιμοποιούσαν οι κωφοί παλιότερα.* *Παίζουν θεατρικό παιχνίδι, στο οποίο κάποιος γράφει γράμμα ή κάρτα σε κάποιον άλλο, το τοποθετεί σε φάκελο γράφει τα στοιχεία και το στέλνει με ταχυδρομείο. Εξασκούνται στην επικοινωνία με τη σύγχρονη τεχνολογία.*	***Αγγελιοφόρος*** ***Ταχυδρόμος*** ***Ταχυδρομικό περιστέρι*** ***Τύμπανο*** ***Διεύθυνση*** ***Αποστολέας*** ***Παραλήπτης*** ***Φάκελος*** ***Επιστολή*** ***Γραμματόσημο*** ***Επιστολόχαρτο*** ***Κάρτα*** ***Ευχές*** ***Σταθερό τηλέφωνο*** ***Κινητό τηλέφωνο*** ***Μήνυμα*** ***Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο*** ***FAX***

Να εξοικειωθούν με την «κριτική ανάγνωση» των ενημερωτικών ψυχαγωγικών εντύπων. Να προβληματιστούν και να αναγνωρίσουν την αξία της σωστής, έγκυρης αλλά και πολυφωνικής ενημέρωσης.	**Εφημερίδες περιοδικά** **Έντυπα και ενημέρωση**	Συγκεντρώνουν στην τάξη αγαπημένα τους περιοδικά, επιλέγουν κατά ομάδες ένα άρθρο και το παρουσιάζουν στους συμμαθητές τους. Καταγράφουν τίτλους εφημερίδων και περιοδικών που γνωρίζουν και συζητούν για την ποικιλία και την πολυφωνία της ενημέρωσης. *Δημιουργούν τη δική τους εφημερίδα με θέματα που ενδιαφέρουν τους ίδιους και τους συμμαθητές τους (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Ιστορία, Θρησκευτικά).* *Παρακολουθούν δελτίο ειδήσεων στη Νοηματική Γλώσσα και συζητούν γι αυτό.*	***Περιοδικά*** ***Άρθρα*** ***Εφημερίδες*** ***Πολυφωνία ενημέρωσης*** ***Έντυπα*** ***Έγκυρη ενημέρωση*** ***Ηλεκτρονική εφημερίδα*** ***Σχολική εφημερίδα*** ***Εφημερίδα της τάξης***
Να αναγνωρίσουν ότι η κατανάλωση είναι αναπόσπαστο μέρος της καθημερινής ζωής των ανθρώπων και να τη διακρίνουν από την υπερκατανάλωση. Να προβληματιστούν για το ρόλο της διαφήμισης στην υπερκατανάλωση και να αποκτήσουν κριτική στάση απέναντι στα διαφημιστικά μηνύματα και τα καταναλωτικά πρότυπα. Να γνωρίσουν, μαζί με τα δικά μας, τα προϊόντα που προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Να συνειδητοποιήσουν ότι κυκλοφορούν προϊόντα που μπορεί να προκαλέσουν βλάβη στην υγεία τους και διακρίνουν στη συσκευασία των προϊόντων τα επιβλαβή συστατικά. Να αναγνωρίσουν βασικά διεθνή	***Κατανάλωση*** Κατανάλωση και υπερκατανάλωση Κατανάλωση και διαφήμιση (Ο ρόλος της διαφήμισης, προϊόντα από την Ε.Ε., προδιαγραφές προϊόντων, προστασία καταναλωτή).	Παρουσιάζουν παραδείγματα κατανάλωσης από την καθημερινή ζωή (διατροφή, ένδυση, κ.ά.) και προβληματίζονται για αντίστοιχα παραδείγματα υπερκατανάλωσης. Καταγράφουν 10 προϊόντα που θα ήθελαν να αγοράσουν και εξετάζουν αν καλύπτουν τις πραγματικές τους ανάγκες. Παρατηρούν στο χάρτη που τους δίνεται τις χώρες της Ε.Ε. και ερευνούν ποια προϊόντα από αυτά που αγοράζει η οικογένειά τους προέρχονται από την Ε.Ε. και ποια όχι. Κάνουν έρευνα σχετικά με τους κανόνες συσκευασίας και τυποποίησης των Τροφίμων που προέρχονται από την Ε.Ε., αναζητώντας κοινά στοιχεία και σύμβολα στη συσκευασία των προϊόντων αυτών. *Ταξινομούν διάφορα τρόφιμα σε κατηγορίες πχ τυροκομικά, ζυμαρικά κλπ* *Συγκεντρώνουν στην τάξη συσκευασίες γνωστών τους προϊόντων, διαβάζουν τα συστατικά τους, εντοπίζουν ημερομηνίες παραγωγής – λήξεως, τα επιβλαβή συστατικά που περιέχουν και τα διεθνή σύμβολα που αναγράφονται (Γλώσσα, Μαθηματικά).* *Συζητούν προβλήματα που δημιουργούνται από την υπερκατανάλωση.* *Προβάλλεται βίντεο για την Ε.Ε.*	***Κατανάλωση*** ***Υπερκατανάλωση*** ***Πραγματικές ανάγκες*** ***Καταναλωτικές ανάγκες*** ***Ενωμένη Ευρώπη*** ***Έρευνα*** ***Συσκευασία προϊόντων*** ***Κανόνες συσκευασίας και τυποποίησης*** ***Τυροκομικά προϊόντα*** ***Ζυμαρικά*** ***Συστατικά προϊόντων*** ***Ημερομηνία παραγωγής***

σύμβολα που προειδοποιούν για τη χρήση και την επικινδυνότητα υγρών και στερεών.			***Ημερομηνία λήξης***
Να συνδέσουν την παρουσία συγκοινωνιακών και μεταφορικών δικτύων με την κάλυψη συγκεκριμένων αναγκών των ανθρώπων. Να καταγράψουν τα κύρια μέσα μεταφοράς ανθρώπων και αγαθών. Να εντοπίσουν ορισμένα από τα προβλήματα που δημιουργεί η υπερανάπτυξη των μέσων μεταφοράς. Να αναγνωρίσουν τη σημασία τήρησης κανόνων ασφαλούς μετακίνησης και μεταφοράς. Να συνδέσουν τις μεταφορές με την κατανάλωση ενέργειας, τη ρύπανση και να προβληματιστούν για την αναγκαιότητα όλων των μεταφορών.	***Μεταφορές*** Η αναγκαιότητα των μεταφορών ***Μεταφορικά μέσα*** ***Ενέργεια που χρησιμοποιούν (ρυπογόνος ή μη)***	Εξετάζουν τη ζωή ενός ανθρώπου σε μια πόλη ή σε ένα χωριό και τα μέρη που είναι υποχρεωμένος να επισκεφθεί καθημερινά για τις διάφορες ανάγκες του. Προβληματίζονται για την αναγκαιότητα των συγκοινωνιών και τις συνέπειες της έλλειψής τους. *Συζητούν για την ασφαλή χρήση των μέσων μετακίνησης, γράφουν και ζωγραφίζουν τους σχετικούς κανόνες τους οποίους θα πρέπει να τηρούν. Δημιουργούν διαφημιστικά μηνύματα και αφίσες (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).* Συγκεντρώνουν και αναλύουν παραδείγματα που αποδεικνύουν ότι η υπερανάπτυξη των μέσων μεταφοράς προκαλεί προβλήματα (νέφος, κυκλοφοριακό). *Προβάλλεται βίντεο.* *Περιγράφουν τον τρόπο μεταφοράς τους από το σπίτι στο σχολείο.* *Ζωγραφίζουν μέσα μαζικής μεταφοράς και γράφουν το όνομά τους. Ξεχωρίζουν ποια από αυτά προκαλούν ρύπανση και ποια όχι.* *Παίζουν θεατρικό παιχνίδι μετακίνησής τους και συμπεριφοράς (πχ προσφέρουν θέση σε άτομο που την έχει ανάγκη).*	***Λεωφορείο*** ***Τρόλεϊ*** ***Τρένο*** ***Ταξί*** ***Σιδηρόδρομος*** ***Πλοίο*** ***Αεροπλάνο*** ***Ηλεκτρικός σιδηρόδρομος*** ***Μετρό*** ***Φορτηγό*** ***Νταλίκα*** ***Κληρικός*** ***Έγκυος*** ***Μέσα μαζικής μεταφοράς*** ***Συγκοινωνία*** ***Μετακίνηση*** ***Ασφαλής μετακίνηση*** ***Διαφημιστικά μηνύματα*** ***Αφίσες*** ***Υπερανάπτυξη μέσων μεταφοράς*** ***Νέφος*** ***Κυκλοφοριακό*** ***Ρύπανση***
Να έρθουν σε επαφή με στοιχεία του αρχαίου αλλά και του λαϊκού μας πολιτισμού. Να γνωρίσουν χώρους πολιτισμικής αναφοράς (αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία λαϊκής τέχνης κ.λπ.)	***Πολιτισμός της χώρας μας*** Πολιτισμός της χώρας μας (Κλασική αρχαιότητα και λαϊκός πολιτισμός)	*Συγκεντρώνουν και αναπαριστάνουν στοιχεία από τον το λαϊκό πολιτισμό (ήθη, έθιμα, παροιμίες, αινίγματα, θρύλους, διηγήσεις) (Ιστορία, Γλώσσα, Θρησκευτικά, Αισθητική Αγωγή).* *Προβάλλεται βίντεο. Ασκούνται με CD ROM.* *Μαθαίνουν στη Ν.Γ αινίγματα και παροιμίες.* *Επισκέπτονται αρχαιολογικό χώρο και ξεναγούνται στη Ν.Γ (έχει προηγηθεί ενημέρωση στο μάθημα).* Συγκεντρώνουν πληροφορίες για παιδι-	***Αρχαιολογικός χώρος*** ***Μουσείο*** ***Πολιτισμός*** ***Παράσταση*** ***Θρύλος*** ***Αρχαιότητα*** ***Λαϊκή τέχνη*** ***Παροιμίες*** ***Αινίγματα***

		κές παραστάσεις, τις αναλύουν και επιλέγουν την παράσταση που θα ήθελαν να παρακολουθήσουν. Παρακολουθούν παράσταση του Θεάτρου Κωφών.	***Θέατρο Κωφών***
Να συγκρίνουν τα ατομικά με τα ομαδικά αθλήματα και να εντοπίζουν *τις διαφορές* μεταξύ τους. Να γνωρίσουν την ιστορία και την εξέλιξη των Ολυμπιακών Αγώνων. Να γνωρίσουν την ιστορία και την εξέλιξη των Παραολυμπιακών Αγώνων.	***Αθλητισμός - Ολυμπιακή ιδέα*** Ατομικά και ομαδικά αθλήματα Ολυμπιακή ιδέα (Ολυμπιακοί και παραολυμπιακοί Αγώνες)	Διακρίνουν τα ατομικά αθλήματα (επίδειξη προσωπικής ικανότητας) από τα ομαδικά (μάθημα συνεργασίας μεταξύ πολλών ανθρώπων). *Συγκεντρώνουν, αξιολογούν και ταξινομούν πληροφορίες για τους Ολυμπιακούς Αγώνες (αρχαία και σύγχρονη ιστορία), καθώς και για τους Παραολυμπιακούς (Ιστορία, Γλώσσα, Φυσική Αγωγή).* *Στη γυμναστική τους μετέχουν σε ομαδικά και ατομικά αθλήματα* *Προβάλλεται βίντεο.*	***Άθλημα*** ***Άλμα σε ύψος*** ***Άλμα σε μήκος*** ***Αθλητής*** ***Δρόμος*** ***Σκυταλοδρομία*** ***Δισκοβολία*** ***Παραολυμπιακοί αγώνες*** ***Ολυμπιακή φλόγα*** ***Μετάλλιο-χρυσό, αργυρό-χάλκινο*** ***Δάφνινο στεφάνι*** ***Άμιλλα*** ***Ατομικά/ομαδικά αθλήματα***

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Πολιτισμός:

Θέμα: Οι μεταφορές: Ομαδικές εργασίες όπου οι μαθητές: 1) αποτυπώνουν σε χαρτί (ζωγραφική, καρτεπικόλληση (κολλάζ) διάφορες συνθέσεις με θέμα τα μέσα μεταφοράς, τη σχέση μας με αυτά, την ιστορική τους εξέλιξη κ.ά. και 2) παρουσιάζουν δρώμενα με τις εμπειρίες τους σε διαφορετικά μέσα μεταφοράς.

Θέμα: Η εργασία: Οι μαθητές εργάζονται σε μικρές ομάδες και δημιουργούν με ζωγραφική, μουσική ή θεατρικά δρώμενα εργασίες/ συνθέσεις που έχουν σχέση με τα επαγγέλματα και την καθημερινή ζωή.

Θέμα: Η Ενέργεια στη ζωή μας: Ομαδικές εργασίες όπου οι μαθητές δραματοποιούν ή συνθέτουν εργασίες (ζωγραφική, καρτεπικόλληση (κολάζ)) με θέμα μια μορφή ενέργειας (π.χ. ηλεκτρισμός) στην καθημερινή τους ζωή και παρουσιάζουν τις διαφορές που θα είχε η καθημερινότητά τους χωρίς αυτήν.

ΤΑΞΗ Δ΄

Στόχοι	**Θεματικές Ενότητες**	**Ενδεικτικές δραστηριότητες**	***Προτεινόμενο λεξιλόγιο***
Αλληλεπίδραση ανθρώπου - περιβάλλοντος			
Οι μαθητές επιδιώκεται: Να κατανοήσουν ότι το γεωγραφικό διαμέρισμα αποτελεί τμήμα	***Γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας*** Γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας	Οι μαθητές: Παρατηρούν το χάρτη της Ελλάδας, διακρίνουν το δικό τους και τα άλλα γεωγραφικά διαμερίσματα, τα ονομάζουν, ορίζουν τη σχετική τους θέση, αναφέρουν και παρουσιάζουν με διάφορους	***Σύνορα*** ***Γεωγραφικό διαμέρισμα*** ***Ηπειρωτικό ανάγλυφο***

της χώρας το οποίο έχει προσδιοριστεί με γεωγραφικά κυρίως κριτήρια. Να αναγνωρίσουν στο χάρτη της Ελλάδας τα γεωγραφικά διαμερίσματά της, να ορίσουν τη σχετική τους θέση ως προς το γεωγραφικό διαμέρισμα στο οποίο ζουν και να εντοπίσουν βασικά γεωγραφικά χαρακτηριστικά σχετικά με το περιβάλλον τους. Να κατανοήσουν τις έννοιες ηπειρωτικό και νησιωτικό διαμέρισμα και να προσδιορίσουν τις *ομοιότητες και διαφορές τους*.		τρόπους τα κυριότερα στοιχεία της διαφοροποίησής τους ως προς το διαμέρισμα στο οποίο ζουν. *Συζητούν, ενημερώνονται με κατάλληλο διδακτικό υλικό και ονοματίζουν τα στοιχεία του χάρτη στη Νοηματική Γλώσσα.* *Διαπιστώνουν την επίδραση των γεωγραφικών και ιστορικών στοιχείων στη διαμόρφωση των γεωγραφικών διαμερισμάτων (Θρησκευτικά, Ιστορία, Γλώσσα, Μαθηματικά)* Παρατηρούν το γεωμορφολογικό χάρτη της Ελλάδας και αναζητούν και καταγράφουν *ομοιότητες* και *διαφορές* μεταξύ των ηπειρωτικών και των νησιωτικών γεωγραφικών διαμερισμάτων. Απεικονίζουν γραφικά και αναπαριστούν ανάγλυφα (με πηλό, γύψο, κ.λπ.) το γεωγραφικό διαμέρισμα στο οποίο ανήκουν.	***Νησιώτικο ανάγλυφο*** ***Διοίκηση*** ***Γεωμορφολογικός χάρτης*** ***Πολιτικός χάρτης***
Να αναγνωρίσουν στο χάρτη το δικό τους νομό και να περιγράψουν τη σχετική θέση του. Να αναγνωρίσουν τους άλλους νομούς του γεωγραφικού διαμερίσματος στο οποίο ζουν και να ορίσουν τη σχετική τους θέση ως προς το δικό τους νομό. Να καταγράψουν τις σημαντικές πόλεις και τους χαρακτηριστικούς οικισμούς του νομού τους.	***Οι νομοί του γεωγραφικού μας διαμερίσματος***	Παρατηρούν το χάρτη του γεωγραφικού τους διαμερίσματος, ονομάζουν τους νομούς του και προσδιορίζουν τη γεωγραφική θέση του δικού τους νομού. Καταγράφουν τις πρωτεύουσες των νομών του γεωγραφικού τους διαμερίσματος. *Καταγράφουν παλαιότερες ονομασίες (αν υπάρχουν) των πόλεων, βουνών, ποταμών, κ.λπ. που ανήκουν στο γεωγραφικό τους διαμέρισμα και τις συγκρίνουν με τις σύγχρονες ονομασίες. Οργανώνουν σχετικά παιχνίδια γνώσεων (Ιστορία, Γλώσσα, θρησκευτικά).* *Δίνονται χάρτες χωρίς να είναι γραμμένα τα ονόματα και τα συμπληρώνουν οι μαθητές.* *Παίζουν σε ομάδες ζητώντας ο ένας από τον άλλο να τού βρει στοιχεία μέσα από τον χάρτη.* *Παίζουν χρησιμοποιώντας CD ROM.*	***Νομός*** ***Νομαρχία*** ***Νομάρχης*** ***Πόλη*** ***Πρωτεύουσα*** ***Κωμόπολη*** ***Οικισμός*** ***Βουνά*** ***Ποταμοί*** ***Λίμνες*** ***Πεδιάδες*** ***Οροπέδια*** ***Παλιότερες ονομασίες*** ***Νεότερες ονομασίες***
Να γνωρίσουν οικοσυστήματα της περιοχής τους. Να κατανοήσουν τη σημασία της χλωρίδας και της	***Οικοσυστήματα του γεωγραφικού μας διαμερίσματος*** Φυτά και ζώα του γεωγραφικού μας	*Με τη μεθοδολογία της μελέτης πεδίου και των περιβαλλοντικών μονοπατιών προσεγγίζουν ένα οικοσύστημα της περιοχής τους, παρατηρούν και περιγράφουν τα χαρακτηριστικά στοιχεία του οικοσυστήματος, τη λειτουργία του και*	***Οικοσύστημα*** ***Χλωρίδα*** ***Πανίδα*** ***Ισορροπία συστήματος***

πανίδας στη ζωή (επαγγελματική κ.λπ.) των ανθρώπων της περιοχής τους.	διαμερίσματος και της Ελλάδας	*κάνουν υποθέσεις για τις αλληλεπιδράσεις των στοιχείων του και τους παράγοντες που θα προκαλούσαν διαταραχή στην ισορροπία του καθώς και για τις επιπτώσεις της διαταραχής αυτής (Γλώσσα, Μαθηματικά, Ιστορία).* *Προβάλλεται βίντεο.* Συγκεντρώνουν φωτογραφίες για τη χλωρίδα και την πανίδα του γεωγραφικού τους διαμερίσματος και συζητούν για τη σχέση τους με το γεωγραφικό του ανάγλυφο. *Παίζουν με CD ROM.*	***Διαταραχή συστήματος*** ***Μονοπάτι*** ***Χαρακτηριστικό*** ***Αλληλεπίδραση*** ***Περιγραφή*** ***Παρατήρηση*** ***Παράγοντες***
Να αναγνωρίζουν και να ονομάζουν τα μέρη του καρπού και του άνθους σε χαρακτηριστικά φυτά της περιοχής τους. Να περιγράφουν χαρακτηριστικούς καρπούς και άνθη και να αναγνωρίσουν τη σημασία τους στην αναπαραγωγή των φυτών. Να διακρίνουν τα διαφορετικά σπέρματα που έχουν διάφορα φυτά, να κάνουν βασικές ταξινομήσεις και να αναγνωρίζουν το ρόλο των σπερμάτων στην αναπαραγωγή των φυτών.	**Άνθος και καρπός** (Διάκριση άνθους – καρπού, Κύκλος ζωής των φυτών: επικονίαση, παραγωγή σπερμάτων, αναπαραγωγή, διάκριση χαρακτηριστικών φυτών της περιοχής τους με βάση τους καρπούς και τα σπέρματα).	Συγκεντρώνουν στην τάξη άνθη και καρπούς από την Περιοχή τους και μαθαίνουν τα μέρη από τα οποία αποτελούνται. Αντιστοιχίζουν τη διαδικασία αναπαραγωγής (άνθη, επικονίαση, γονιμοποίηση) με κατάλληλες εικόνες. Εντοπίζουν τα σπέρματα σε διάφορους καρπούς. *Παρατηρούν τις κοτυληδόνες σε βρεγμένα σπέρματα. Σε πίνακα συλλέγουν και ταξινομούν τις παρατηρήσεις τους (μονοκοτυλήδονα- σιτάρι, καλαμπόκι, ρύζι/δικοτυλήδονα - φασόλι, κουκί, φακή, κ.λπ.). Δημιουργούν συνθέσεις με σπέρματα (π.χ. ψηφιδωτά) (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή).* *Ζωγραφίζουν άνθος και γράφουν τα μέρη του.* *Συλλέγουν διάφορα άνθη με τη βοήθεια του δασκάλου, τα ξηραίνουν και τα κολλούν στο φυτολόγιο η συνθέτουν πίνακες.* *Συλλέγουν διάφορους καρπούς, τους κολλούν στο φυτολόγιο και γράφουν το όνομά τους και τη βασική ταξινόμηση.*	***Πέταλα*** ***Σέπαλα*** ***Ύπερος*** ***Στήμονες*** ***Μίσχος*** ***Γύρη*** ***Επικονίαση*** ***Γονιμοποίηση*** ***Κύκλος ζωής*** ***Καρπός*** ***Σπέρμα*** ***Ταξινόμηση*** ***Μονοκοτυλήδονα*** ***Δικοτυλήδονα*** ***Κοτυληδόνες*** ***Φυτικό έμβρυο***
Να διακρίνουν και να *ταξινομούν* τα ζώα στις δύο βασικές κατηγορίες, σπονδυλωτά και ασπόνδυλα. Να γνωρίσουν τη ζωή χαρακτηριστικών ασπόνδυλων (μέλισσα).	**Ασπόνδυλα και σπονδυλωτά** (Διάκριση των ζώων σε ασπόνδυλα και σπονδυλωτά, τρόπος ζωής χαρακτηριστικών ασπόνδυλων)	Αναζητούν, συλλέγουν και *ταξινομούν* φωτογραφίες ζώων στις δύο ομάδες (σπονδυλωτά, ασπόνδυλα). Αναζητούν και συγκεντρώνουν στοιχεία που αναφέρονται στη ζωή των μελισσών στην κυψέλη. *Βλέπουν σε βίντεο τη ζωή των μελισσών. Τους δείχνουν κηρήθρα με μέλι.* *Παρακολουθούν βιντεοταινία σχετική με τη διαδικασία παραγωγής μελιού και την θρεπτική του αξία και συζητούν σχετικά. Οργανώνουν θεατρικό δρώμενο (μελισσοκόμος) (Γλώσσα, Μαθηματικά, Τεχνολογία, Θεατρική Αγωγή).*	***Μέλισσα*** ***Κηφήνας*** ***Εργάτρια*** ***Βασίλισσα*** ***Μέλι*** ***Κυψέλη*** ***Κηρήθρα*** ***Κερί*** ***Σπονδυλική στήλη*** ***Θρεπτικό*** ***Τρόπος ζωής***

Να εντοπίζουν προβλήματα του ευρύτερου φυσικού περιβάλλοντος. Να αξιολογήσουν τις δράσεις που μπορούν να αναπτύξουν, ώστε να προστατέψουν το περιβάλλον. Να γνωρίσουν τα ζώα που βρίσκονται υπό προστασία στον τόπο μας, καθώς και τα μέτρα προστασίας τους.	***Προστασία φυσικού περιβάλλοντος*** Περιβαλλοντική επιβάρυνση και μέτρα προστασίας περιβάλλοντος Δράσεις για την προστασία του ευρύτερου φυσικού περιβάλλοντος Ζώα που απειλούνται με εξαφάνιση.	*Συλλέγουν στοιχεία, αναλαμβάνουν δράσεις (μελέτη πεδίου, περιβαλλοντικά μονοπάτια, επίλυση προβλήματος κλπ.) για την αντιμετώπιση προβλημάτων του ευρύτερου περιβάλλοντος (απορρίμματα, ανακύκλωση, ρύπανση αέρα-νερού-εδάφους, πυρκαγιές, καταστροφή δασών κλπ.) και αξιολογούν τα αποτελέσματα των ενεργειών τους (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή).* *Επισκέπτονται δασική περιοχή. Τους δίνονται κατάλληλα φύλλα εργασίας τα οποία συμπληρώνουν στο πεδίο αφού προηγουμένως έχει γίνει συζήτηση με το δάσκαλο. Καταγράφουν ό,τι αντιλαμβάνονται οι αισθήσεις τους και εκφράζουν τα συναισθήματά τους.* Αναπτύσσουν δραστηριότητες για τη γνωριμία και την προστασία ζώων που απειλούνται με εξαφάνιση.	***Απορρίμματα*** ***Ρύπανση*** ***Περιβάλλον*** ***Εξαφάνιση*** ***Συλλογή*** ***Δράση*** ***Δρυμός*** ***Προστασία*** ***Πυρκαγιά*** ***Συναίσθημα*** ***Μελέτη πεδίου*** ***Περιβαλλοντικά μονοπάτια*** ***Επίλυση προβλήματος*** ***Ανακύκλωση*** ***Δασική περιοχή*** ***Απειλούμενα είδη***
Να κατανοήσουν τη σύνδεση των προϊόντων του τόπου τους (αγροτικά, ορυκτά, βιομηχανικά κ.λπ.) με τα αντίστοιχα επαγγέλματα, παρακολουθώντας τα στη διαχρονική τους πορεία. Να αναλύσουν και να αναφέρουν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα κάθε τρόπου ζωής (αστικού - αγροτικού). Να εντοπίσουν *τις ομοιότητες* και τις *διαφορές* μεταξύ των επαγγελμάτων που ασκούνται στο αστικό και το αγροτικό περιβάλλον. Να κατανοήσουν τη χρησιμότητα όλων των επαγγελμάτων στη	***Οικονομικές δραστηριότητες στον τόπο μας*** Η παραγωγή στον τόπο μας (Σύνδεση παραγωγής με τον τρόπο ζωής) Επαγγέλματα και ασχολίες των κατοίκων Εικονικές συναλλαγές)	Κατά ομάδες συγκεντρώνουν και αναλύουν στοιχεία για τους παραγωγικούς τομείς του τόπου τους (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία κ.λπ.) και τα συνδέουν με τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά του. Συζητούν για τη εξέλιξη της παραγωγικής δραστηριότητας του τόπου τους. Συλλέγουν πληροφορίες για ορισμένα χαρακτηριστικά επαγγέλματα τόσο του αγροτικού όσο και του αστικού περιβάλλοντος, π.χ. χειριστής γεωργικού μηχανήματος και οδηγός τρόλεϊ. *Καταγράφουν τις ασχολίες των κατοίκων στον τόπο τους, καθώς και τα παραδοσιακά επαγγέλματα. Παίζουν σχετικό θεατρικό δρώμενο (Γλώσσα, Ιστορία, Αισθητική Αγωγή).* *Προβάλλεται σχετικό βίντεο.* Με εικονικά χαρτονομίσματα και κέρματα, κάνουν εικονικές συναλλαγές μέσα από παιχνίδια ρόλων (έμποροι, καταναλωτές κτλ.).	***Αστικός*** ***Αγροτικός*** ***Βιομηχανικός*** ***Ασχολία*** ***Παραγωγή*** ***Δραστηριότητα*** ***Συναλλαγή*** ***Γεωργία*** ***Κτηνοτροφία*** ***Αλιεία*** ***Ορυκτά*** ***Οικονομική συναλλαγή*** ***Τράπεζα*** ***Ταμείο*** ***Χαρτονόμισμα*** ***Κέρμα*** ***Κάρτα συναλλαγής*** ***Κωδικός κάρτας*** ***Έμπορος*** ***Καταναλωτές*** ***Ρόλος*** ***Λειτουργία***

λειτουργία του κοινωνικού συνόλου. Να αποκτήσουν ακόμη μεγαλύτερη εξοικείωση με τις συναλλαγές και με βασικές λειτουργίες της αγοράς.			***κοινωνικού συνόλου*** ***Λειτουργία αγοράς***
Να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν τη σημασία των μεγάλων έργων στη ζωή των ανθρώπων. Να εξαγάγουν συμπεράσματα για τις πιθανές αρνητικές συνέπειες κάποιων έργων στο περιβάλλον τους. Να αναγνωρίσουν και να ομαδοποιήσουν μεγάλα έργα που έχουν γίνει στο νομό τους (οδικό δίκτυο, γέφυρες, λιμάνια, αεροδρόμια, τεχνητές λίμνες, φράγματα, ζεύξεις, σήραγγες, μετρό κ.ά.). Να διαπιστώσουν τη συμβολή μεγάλης μερίδας επαγγελματιών διάφορων ειδικοτήτων στην επίτευξη έργων μεγάλης εμβέλειας.	***Μεγάλα έργα στον τόπο μας*** Μεγάλα έργα στον τόπο μας	*Συλλέγουν φωτογραφίες, σύγχρονες και παλαιότερες, με μεγάλα έργα που έχουν γίνει στο νομό τους. Αξιολογούν τη σημασία τους (π.χ. «Το φράγμα και το εργοστάσιο της ΔΕΗ στην περιοχή μας έχουν μεγάλη σημασία, γιατί προσφέρουν εργασία σε εκατοντάδες ανθρώπους») (Γλώσσα, Ιστορία, Αισθητική Αγωγή).* Διακρίνουν και αναφέρουν πιθανές αρνητικές συνέπειες των μεγάλων έργων στην ευρύτερη περιοχή και στο γεωγραφικό τους διαμέρισμα και προτείνουν μέτρα για την αντιμετώπισή τους (στο πλαίσιο των δυνατοτήτων τους). *Αναφέρουν έργα που έχουν δει να κατασκευάζονται (δρόμοι, γέφυρες κλπ.) και συζητούν τη χρησιμότητά τους και τις πιθανές αρνητικές τους συνέπειες.* *Τους δίνεται σε σχέδιο ή μακέτα μια φανταστική περιοχή με οικισμό, βουνό, ποτάμι κλπ. και δουλεύοντας σε ομάδες ζωγραφίζουν ή τοποθετούν κατασκευές (δρόμους, γέφυρες κλπ) που κατά την κρίση τους εξυπηρετούν.*	***Φράγμα*** ***Εργοστάσιο*** ***Γέφυρα*** ***Λιμάνι*** ***Αεροδρόμιο*** ***Σήραγγα*** ***Τεχνητή λίμνη*** ***Τεχνικό έργο*** ***Τοπογραφικό σχέδιο*** ***Αρχιτεκτονικό σχέδιο*** ***Μακέτα*** ***Οδικό δίκτυο*** ***Οδικός χάρτης*** ***Τεχνίτης*** ***Ειδικότητα*** ***Μηχανικός*** ***Εργολάβος*** ***Δυσμενείς επιπτώσεις***
Να αποκτήσουν μεγαλύτερη εξοικείωση με τις χώρες της Ε.Ε. μέσα από την ευαισθητοποίηση στη διαφορετικότητα των γλωσσικών και των πολιτιστικών στοιχείων. Να διευρύνουν τη μελέτη και την επαφή τους με τα	***Επικοινωνία και ενημέρωση*** Οι διάφορες γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (Μ.Μ.Ε.) (Περιοδικά,. Εφημερίδες, βιβλία, Τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές εκπομπές)	Παρατηρούν στο χάρτη της Ευρώπης τη λέξη π.χ. «γεια σου», γραμμένη, όπως ακριβώς τη λέει ένας μαθητής από κάθε χώρα της Ένωσης στη μητρική του γλώσσα, φορώντας την εθνική του ενδυμασία. *Μαθαίνουν την ίδια λέξη στις Ν.Γ. άλλων χωρών.* Επισκέπτονται εγκαταστάσεις τοπικών εφημερίδων, ραδιοφωνικών σταθμών, περιοδικών και συζητούν με τους ειδικούς. Κάνουν την κριτική και τις προ-	***Γλώσσα*** ***Ενημέρωση*** ***Τεχνολογία*** ***Ηλεκτρονικό παιχνίδι*** ***Διαδίκτυο*** ***Έθνος*** ***Εθνικός*** ***Ειδήσεις*** ***Επιστημονικά νέα***

Μ.Μ.Ε. και να εξασκηθούν στην κριτική ανάγνωση τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών προγραμμάτων, εφημερίδων και περιοδικών. Να προβληματιστούν και να κατανοήσουν τη σημασία της σωστής, έγκυρης αλλά και πολυφωνικής ενημέρωσης. Να έρθουν σε επαφή και με άλλες μορφές ενημέρωσης και *επικοινωνίας* (δορυφορική τηλεόραση, διαδίκτυο) και να προβληματιστούν για τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους. Να προτείνουν τρόπους ενημέρωσης που να καλύπτουν τις δικές τους μορφωτικές, ψυχαγωγικές και επικοινωνιακές ανάγκες.	Νέες τεχνολογίες, διαδίκτυο.	τάσεις τους για τα αφιερώματα στα παιδιά. Στέλνουν τις δικές τους ανταποκρίσεις σε θέματα άμεσου ενδιαφέροντος. Συζητούν στην τάξη για το αγαπημένο τους ηλεκτρονικό παιχνίδι. Χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για άντληση πληροφοριών. Δημιουργούν δική τους σελίδα και χρησιμοποιούν το ηλεκτρονικό τους ταχυδρομείο προκειμένου να λαμβάνουν και να στέλνουν τα μηνύματά τους. Συζητούν, επεξεργάζονται ομαδικά και παρουσιάζουν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των Μ. Μ. Ε.. Παίζουν παιχνίδια ρόλων, παρουσιάζοντας για παράδειγμα ειδήσεις σε διάφορα Μ. Μ. Ε. κ.λπ. *Συζητούν πώς θα ήθελαν μια τηλεοπτική εκπομπή για κωφούς μαθητές. Παίζουν παρουσιάζοντάς την.* *Χωρίζονται σε ομάδες και κάθε μια βρίσκει ένα άρθρο από εφημερίδα ή περιοδικό το μελετάει και ενημερώνει τους υπόλοιπους.*	***Καλλιτεχνικά νέα*** ***Αθλητικά νέα*** ***Αγγελίες*** ***Αγορά*** ***Πώληση*** ***Ενοικίαση*** ***Εφημερεύουν*** ***Άρθρο*** ***Πληροφορία*** ***Μήνυμα*** ***Πλεονέκτημα*** ***Μειονέκτημα*** ***Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο*** ***Δορυφορική τηλεόραση***
Να γνωρίσουν την πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας και βασικά στοιχεία από την κληρονομιά άλλων χωρών της Ευρώπης κυρίως. Να γνωρίσουν την Παράδοση και μέσα από συγκρίσεις να κατανοήσουν, τη σημασία των *μεταβολών* οι οποίες επηρέασαν τη διαμόρφωσή της. Να έρθουν σε επαφή με τα θρησκευτικά μνημεία και να εντοπίσουν	***Πολιτισμός της Ελλάδας και άλλων χωρών*** Χώροι πολιτισμικής αναφοράς. Χώρος, χρόνος και πολιτισμός.	Πραγματοποιούν επισκέψεις (έχοντας κάνει την κατάλληλη προετοιμασία) σε χώρους πολιτιστικού ενδιαφέροντος. *Ετοιμάζουν ομαδικά το δικό τους έντυπο για την πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας και της Ευρώπης.* *(Γλώσσα, Ιστορία, Αισθητικά Αγωγή)* Συλλέγουν πληροφορίες για τις ενδυματολογικές συνήθειες των ανθρώπων μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου σε διάφορες χώρες της Ευρώπης και τη συγκρίνουν με τη σημερινή. (π.χ. φορεσιές της Περιόδου του '21, του Μεσαίωνα και χαρακτηριστικά δείγματα σύγχρονης ενδυμασίας). Επισκέπτονται θρησκευτικά μνημεία του τόπου τους και αναζητούν στοιχεία σχετικά με τη σχέση των μνημείων αυτών με την τοπική κοινωνία. Οργανώνουν εκδηλώσεις για την ανα-	***Πολιτισμός*** ***Κληρονομιά*** ***Μνημείο*** ***Ενδυμασία*** ***Κοστούμι*** ***Λαογραφικό μουσείο*** ***Αιώνας*** ***Μεσαίωνας*** ***Θρησκευτικά μνημεία*** ***Επισκέψεις*** ***Σύγχρονη ενδυμασία*** ***Τοπική κοινωνία*** ***Αναβίωση εθίμων***

σημασία και τη διασύνδεσή τους με τη ζωή της τοπικής κοινωνίας. Να αναγνωρίσουν την ύπαρξη διαφορετικών πολιτισμών και να εντοπίζουν βασικές ομοιότητες και διαφορές.		βίωση ηθών, εθίμων εορτών κ.λπ. από την Ελλάδα και άλλες χώρες (ιδιαίτερα από τις χώρες από τις οποίες πιθανόν να υπάρχουν μαθητές στο σχολείο).	***Διαφορετικός πολιτισμός*** ***Πολιτισμικές ομοιότητες και διαφορές***
Ανθρώπινο σώμα και άθληση			
Να διακρίνουν την έννοια του αθλητισμού από τον πρωταθλητισμό. Να διακρίνουν την έννοια του φιλάθλου από την έννοια του οπαδού. Να προβληματιστούν για το φαινόμενο της βίας στους αθλητικούς χώρους.	***Αθλητισμός*** Αθλητισμός (Φίλαθλος και οπαδός, Η βία στους αθλητικούς χώρους)	*Συλλέγουν άρθρα από εφημερίδες που αναφέρονται στον τρόπο ζωής διαφόρων πρωταθλητών (Γλώσσα, Ιστορία, Φυσική Αγωγή).* Συλλέγουν πληροφορίες για χαρακτηριστικά γεγονότα βίας στους αθλητικούς χώρους που συνέβησαν στο παρελθόν και καταλήγουν σε σχετικά συμπεράσματα.	***Αθλητισμός*** ***Πρωταθλητισμός*** ***Αθλητικός χώρος*** ***Φίλαθλος*** ***Οπαδός*** ***Γήπεδο*** ***Κερκίδες*** ***Αποδυτήρια*** ***Βία*** ***Φανατικός***
Να αναγνωρίσουν τη χρησιμότητα των οστών για τη στήριξη του σώματος, την κίνηση, την προστασία των ευαίσθητων οργάνων και για τη γενική λειτουργία και εμφάνιση του σώματος. Να ονομάσουν τα κύρια μέρη του ανθρώπινου σκελετού. Να κατανοήσουν ότι η κίνηση είναι αποτέλεσμα συνεργασίας οστών και μυών. Να γνωρίσουν και να εξοικειωθούν με συνήθειες που συμβάλλουν στη διατήρηση της καλής κατάστασης του μυοσκελετικού συστήμα-	***Το ανθρώπινο σώμα*** (Γνωρίζω το σώμα μου, Η κίνηση στον άνθρωπο). Αγωγή υγείας.	Παρατηρούν τον ανθρώπινο σκελετό και τον απεικονίζουν. Παίζουν με εικόνες που δείχνουν εσφαλμένες και ορθές στάσεις σώματος. Μαθαίνουν από κάποιον ειδικό τι πρέπει να κάνουν για την καλή υγεία των οστών τους. Παρατηρούν τις κινήσεις που κάνουν οι μύες τους, όταν συστέλλονται και όταν είναι χαλαροί. *Καταγράφουν καταστάσεις και δραστηριότητες της καθημερινής ζωής που συμβάλλουν στην καλή κατάσταση του μυοσκελετικού συστήματος.* *Παίζουν θεατρικό Παιχνίδι σχετικά με τις σωστές στάσεις του σώματος (Γλώσσα, Φυσική Αγωγή, Θεατρική Αγωγή).* *Παίζουν με σχετικά CD ROM.*	***Οστά*** ***Κίνηση*** ***Ευαίσθητα όργανα*** ***Σκελετός*** ***Μύες*** ***Μυοσκελετικό σύστημα*** ***Σώμα*** ***Κεφάλι*** ***Κορμός*** ***Άκρα*** ***Πόδι*** ***Χέρι*** ***Δάκτυλα*** ***Νύχια*** ***Παλάμη*** ***Πέλμα*** ***Αυχένας*** ***Λαιμός*** ***Θώρακας*** ***Κοιλιά*** ***Μέση*** ***Μασχάλη***

τος και να αναγνωρίσουν το ρόλο της άθλησης σ' αυτό.			***Λειτουργία*** ***Εμφάνιση*** ***Στάση σώματος*** ***Συστολή μυών*** ***Χαλάρωση μυών***
Άλλες ενότητες			
Να δημιουργούν μίγματα με ανάμιξη και ανάδευση δύο ή τριών υλικών. Να διακρίνουν αν ένα υλικό διαλύεται στο νερό ή όχι. Να παρασκευάζουν τουλάχιστον δύο διαφορετικά μίγματα συνδυάζοντας διαφορετικά τρία υλικά (π.χ. Α-Β, Α-Γ).	***Αναμιγνύοντας υλικά*** Δημιουργία μιγμάτων	*Χρησιμοποιούν τρία είδη οσπρίων και φτιάχνουν μίγματα με όλους τους δυνατούς συνδυασμούς (Μαθηματικά).* Σε τρία ποτήρια με νερό προσθέτουν αντίστοιχα μικρές ποσότητες από ζάχαρη, φωτιστικό οινόπνευμα και λάδι. Αναδεύουν και παρατηρούν το αποτέλεσμα.	***Μίγμα*** ***Ανακατεύω*** ***Ανάδευση*** ***Ανάμιξη*** ***Υλικό*** ***Φωτιστικό οινόπνευμα*** ***Φαρμακευτικό οινόπνευμα*** ***Εργαστήριο*** ***Αδιάλυτο*** ***Διαλυτό*** ***Διαλύω*** ***Παρασκευάζω***
Να διαχωρίζουν μίγματα στα συστατικά τους με διαλογή, κοσκίνισμα, μαγνήτιση και διήθηση.	**Διαχωρισμός μιγμάτων** (Διαλογή, Κοσκίνισμα, Μαγνήτιση, Διήθηση)	Εκτελούν απλά πειράματα διαχωρισμού μιγμάτων. Διαχωρίζουν με διαλογή τα συστατικά ενός μίγματος οσπρίων. Διαχωρίζουν με κοσκίνισμα ένα μίγμα από σουσάμι και σιμιγδάλι. Διαχωρίζουν με μαγνήτιση τα συστατικά ενός μίγματος που αποτελείται από σίδηρο και κάποιο άλλο υλικό που δεν μαγνητίζεται. Διαχωρίζουν με διήθηση μίγμα νερού και κιμωλίας.	***Διαλογή*** ***Μαγνήτιση*** ***Διήθηση*** ***Σούρωμα*** ***Διαχωρίζω*** ***Κοσκινίζω*** ***Συστατικά*** ***Πειράματα*** ***Διαχωρισμός μιγμάτων*** ***Μίγμα σιδήρου***
Να κατανοήσουν ότι οι ενδείξεις του θερμομέτρου είναι τιμές θερμοκρασίας. Να μετρήσουν τη θερμοκρασία ενός σώματος με το θερμόμετρο και να εκφράσουν τη μέτρηση αυτή χρησιμοποιώντας την κατάλληλη μονάδα (βαθμοί	***Θερμοκρασία και θερμότητα*** Θερμότητα και υλικά σώματα	Κάνουν απλά πειράματα προκειμένου να συσχετίσουν το θερμό με την υψηλή θερμοκρασία και το ψυχρό με τη χαμηλή θερμοκρασία. Μετρούν τη θερμοκρασία ποσότητας νερού, πριν και μετά τη θέρμανσή του, με χρήση θερμομέτρου κλίμακας Κελσίου.	***Θερμότητα*** ***Θερμοκρασία*** ***Θερμόμετρο*** ***Τιμές θερμοκρασίας*** ***Βαθμοί Κελσίου*** ***Καυτό*** ***Θερμό*** ***Ζεστό*** ***Ψυχρό*** ***Χλιαρό***

Κελσίου).			***Παγωμένο***
Να συσχετίσουν τη μεταφορά θερμότητας με ορισμένες *μεταβολές* των καταστάσεων της ύλης.	**Μεταβολές καταστάσεων της ύλης** (πήξη – τήξη, εξάτμιση, βρασμός – υγροποίηση)	Κάνουν απλά πειράματα και παρατηρήσεις σχετικά με την πήξη του νερού, την τήξη πάγου, την εξάτμιση του οινοπνεύματος, το βρασμό του νερού, την υγροποίηση των υδρατμών.	***Τήξη*** ***Πήξη*** ***Βρασμός*** ***Εξάτμιση*** ***Υγροποίηση*** ***Υδρατμοί***
Να διαπιστώσουν την ύπαρξη του αέρα στην ατμόσφαιρα, στο νερό και στο έδαφος με περιγραφή και εκτέλεση απλών πειραμάτων.	***Ατμοσφαιρικός αέρας*** Ατμοσφαιρικός αέρας (Η ύπαρξη του ατμοσφαιρικού αέρα: Γύρω μας Στο νερό Στο έδαφος)	Σε μια λεκάνη με νερό βυθίζουν ένα ανεστραμμένο ποτήρι στον πάτο του οποίου έχουν κολλήσει ένα βαμβάκι. Εξάγουν τα σχετικά συμπεράσματα. Χρησιμοποιούν πλαστική σύριγγα από την οποία έχουν αφαιρέσει τη βελόνα. Σπρώχνουν το έμβολο κρατώντας με το δάκτυλό τους κλειστό το στόμιο της σύριγγας. Αφήνουν ένα ποτήρι με νερό ακίνητο για μια ώρα και παρατηρούν τις φυσαλίδες που δημιουργούνται στα εσωτερικά τοιχώματα. Γεμίζουν ένα πλαστικό ποτήρι που έχει μικρές τρύπες στον πυθμένα του με χώμα. Το αναστρέφουν μέσα σε μια λεκάνη με νερό, έτσι ώστε να μη χυθεί το περιεχόμενό του και παρατηρούν τις φυσαλίδες που εξέρχονται από τις μικρές τρύπες.	***Λεκάνη*** ***Γύρω*** ***Έδαφος*** ***Βυθίζω*** ***Ατμόσφαιρα*** ***Ατμοσφαιρικός αέρας*** ***Βαμβάκι*** ***Σύριγγα*** ***Βελόνα*** ***Έμβολο*** ***Φυσαλίδα*** ***Περιεχόμενο*** ***Εξάγω συμπεράσματα***
Να γνωρίσουν βασικές ιδιότητες του φωτός. Να κατανοήσουν ότι τα περισσότερα αντικείμενα που εκπέμπουν φως εκπέμπουν και θερμότητα.	***Το φως*** Φως και θερμότητα	*Χρησιμοποιούν υλικά καθημερινής χρήσης, εξετάζουν τη διαφάνειά τους με φακό ή προβολέα και τα ταξινομούν σε διαφανή, ημιδιαφανή και αδιαφανή (Μαθηματικά, Γλώσσα).* Παρατηρούν ότι τα περισσότερα αντικείμενα που εκπέμπουν φως εκπέμπουν και θερμότητα (ήλιος, κερί, λαμπτήρας πυρακτώσεως).	***Φως*** ***Φωτεινός*** ***Σκοτεινός*** ***Εκπέμπω*** ***Λαμπτήρας-λάμπα*** ***Διαφανές*** ***Αδιαφανές*** ***Ημιδιαφανές***

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Ζωή και τέχνη: Οι μαθητές παρακολουθούν βιντεοταινία, cd rom, συλλέγουν πληροφορίες από βιβλία που αφορούν την ζωή και την τέχνη (π.χ. στην Αρχαία Ελλάδα). Δημιουργούν ζωγραφική, κατασκευές (π.χ. μακέτα), θεατρικά δρώμενα εμπνευσμένα από μια ιστορική περίοδο.

Θέμα: Το Μουσικοκινητικό ταξίδι: Εργάζονται ομαδικά και οργανώνουν τη συλλογή χορών από διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Αναγνωρίζουν τα γεωγραφικά της διαμερίσματα και ομαδοποιούν τους χορούς ανάλογα. Παρουσιάζουν τα ευρήματά τους σε εκδήλωση.

Θέμα: Χώρος και χρόνος: Ομαδικές εργασίες όπου οι μαθητές παρουσιάζουν (φωτογραφία, ζωγραφική, καρτεπικόλληση (κολλάζ)) παλιά και καινούργια κτίρια, δημόσια και ιδιωτικά του τόπου τους ή άλλων πολιτισμών ή Εποχών. Δραματοποιούν ανθρώπινες συμπεριφορές που συμβαίνουν σε διαφορετικά κτίσματα.

Ευκαιριακές ενότητες

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν θέματα που μπορούν να αποτελούν χωριστές ενότητες και να εντάσσονται από τον εκπαιδευτικό στη Μελέτη Περιβάλλοντος, ανάλογα με τη φύση τους αλλά και τις ιδιαιτερότητες και τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται σε κάθε σχολείο.

Τέτοια θέματα μπορούν να είναι:

1. Επίκαιρα, δηλαδή έκτακτα φυσικά γεγονότα (έκλειψη ηλίου, σεισμοί, κ.ά.), γεγονότα από τη ζωή του σχολείου (π.χ. υποδοχή νέων μαθητών, εκδηλώσεις αλληλεγγύης, επιτεύγματα μαθητών στον αθλητικό ή άλλο τομέα κ.λπ.), της κοινότητας (π.χ. εγκαίνια σχολείου, υδραγωγείου, κ.λπ.), την εθνική ζωή και από τη διεθνή επικαιρότητα (π.χ. επιστημονικά επιτεύγματα με παγκόσμια σημασία, φυσικά φαινόμενα, κ.λπ.).
2. Εορταστικές εκδηλώσεις ποικίλου χαρακτήρα, δηλαδή, θρησκευτικές (Πάσχα, Χριστούγεννα, Πολιούχος Άγιος κ.λπ.), εθνικές (εθνικές επέτειοι κ.λπ.), κοινωνικές (ημέρα της Γυναίκας, ημέρα της Οικογένειας κ.λπ.), πολιτιστικές (εικαστικά γεγονότα κ.λπ.).
3. Εποχικά, δηλαδή θέματα που έχουν σχέση με τις εποχές και τις ασχολίες των ανθρώπων, αν και αυτά τα θέματα στο μεγαλύτερο μέρος τους έχουν ενταχθεί στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών.

Το περιεχόμενο, οι στόχοι και οι δραστηριότητες αυτών των ενοτήτων παραμένουν ανοιχτοί και καθορίζονται κατά περίπτωση από τον ίδιο το διδάσκοντα μέσα στο πνεύμα και στις επιδιώξεις του Προγράμματος Σπουδών και στο πλαίσιο των αντιληπτικών δυνατοτήτων και δεξιοτήτων των μαθητών. Έχουν προβλεφθεί 10-15 ώρες ετήσια για τις ευκαιριακές ενότητες κατά τάξη. Ο δάσκαλος θα πρέπει να αξιοποιεί, ανάλογα με τις ιδιαίτερες συνθήκες της τάξης του, εορταστικές (άλλωστε θεωρείται δεδομένη η συμμετοχή του σχολείου σε εκδηλώσεις εθνικού και θρησκευτικού χαρακτήρα), όσο και εποχικές και επίκαιρες ενότητες. Επισημαίνεται ότι τα θέματα των ενοτήτων αυτών προσφέρονται σαν μια ευκαιρία για σύνδεση του μαθήματος με άλλα γνωστικά αντικείμενα ή για επέκταση, αξιοποίηση και εφαρμογή σχετικών γνώσεων από άλλες ενότητες του μαθήματος της Μελέτης Περιβάλλοντος.

Η μεθοδολογική προσέγγιση παραμένει η ίδια και θα πρέπει και μέσα από τη διδασκαλία αυτών των ενοτήτων να δίνεται η ευκαιρία στο μαθητή να παρατηρεί, να περιγράφει , να ερμηνεύει, να κάνει υποθέσεις, να συστηματοποιεί, να καταλήγει σε συμπεράσματα, να εφαρμόζει τις γνώσεις του, να προτείνει λύσεις σε προβλήματα και να συμμετέχει ενεργά σε εκδηλώσεις και γενικότερα στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή του τόπου του.

Κατάλογος Ευκαιριακών ενοτήτων			
Επίκαιρες	***Γεγονότα από τη ζωή του σχολείου***	Υποδοχή πρωτοετών - τέλος σχολικής χρονιάς - άλλες τελετές με σχολικό περιεχόμενο. Εκπαιδευτικές εκδρομές, επισκέψεις (επίσκεψη σε μια έκθεση, αεροδρόμιο, κ.λπ.). Εκδηλώσεις αλληλεγγύης (έρανος, εθελοντική εργασία, επίσκεψη σε άτομα που υποφέρουν κ.λπ.). Παρακολούθηση ειδικών μορφωτικών ή ψυχαγωγικών παραστάσεων (προβολή ταινιών, θεατρικών παραστάσεων κ.λπ.). Ενδιαφέρουσες ατομικές δραστηριότητες - εντυπώσεις (ταξίδι, περιπέτεια, συλλογή κ.λπ.). Μέτρα προστασίας και πρόνοιας (εμβο-	

		λιασμοί, απολυμάνσεις κ.λπ.). Οργάνωση αθλητικοψυχαγωγικών εκδηλώσεων (ορειβασία κ.λπ.).	
	Γεγονότα από τη ζωή της κοινότητας	Γιορτές και πανηγύρια - πολιτιστικές εκδηλώσεις. Εγκαίνια κοινωφελών έργων (καινούργιος ναός, μουσείο, παιδική χαρά κ.λπ.). Κλείσιμο εργοστασίων, επιχειρήσεων. Εμφάνιση έντονων κοινωνικών προβλημάτων (ανεργία, ρατσιστικές εκδηλώσεις κ.λπ.). Προβλήματα που δημιουργούνται μετά από θεομηνίες (καταστροφή σοδειάς, περιουσιών κ.λπ.). Επίσκεψη σημαντικών προσώπων (πρωθυπουργός, αρχηγός ξένου κράτους, νομάρχης, αρχιεπίσκοπος κ.λπ.) Δωρεές ή παραχωρήσεις στην κοινότητα ή στο σχολείο. Οργάνωση επιστημονικών και ενημερωτικών εκδηλώσεων	
	Γεγονότα από τη ζωή του λαού μας	Τοπικά επεισόδια (διαδηλώσεις, διαμαρτυρίες, απεργίες κ.ά.). Εκλογές. Ανακάλυψη πλουτοπαραγωγικών πηγών. Έρευνα, εκδηλώσεις αλληλεγγύης γενικότερου ενδιαφέροντος.	
	Γεγονότα από τη ζωή της ανθρωπότητας	Κατακτήσεις της επιστήμης (δορυφόροι, διαστημικά ταξίδια, άλλες τεχνολογικές επιτεύξεις, ανακαλύψεις στην ιατρική κ.λπ.) Πολεμικές συγκρούσεις με αποτελέσματα που επηρεάζουν τη ζωή και το περιβάλλον ολόκληρου του πλανήτη.	
	Έκτακτα φυσικά φαινόμενα και προβλήματα	Ουράνια και άλλα φαινόμενα (εκλείψεις ηλίου ή σελήνης, ουράνιο τόξο κ.λπ.). Γεωλογικές μεταβολές (σεισμοί, πλημμύρες, θύελλες, κατολισθήσεις κ.λπ.)	
		Οικολογικά και άλλα φαινόμενα (ρύπανση ατμοσφαίρας, θάλασσας, υγροτόπων, αποξηράνσεις, κ.λπ.) Μύθοι σχετικοί με φυσικά φαινόμενα (ο Αίολος, ο Φαέθων, ο Εγκέλαδος κ.λπ.).	

Εορταστικές εκδηλώσεις	***Θρησκευτικές γιορτές και εκδηλώσεις***	Χριστούγεννα και Πρωτοχρονιά. Των Τριών Ιεραρχών. Της Αποκριάς και της Καθαρής Δευτέρας. Εορτή του Πάσχα. Γιορτές αγίων
	Εθνικές γιορτές και εκδηλώσεις	28η Οκτωβρίου 1940. 25η Μαρτίου 1821. Η γιορτή της Σημαίας. Η γιορτή του Πολυτεχνείου και της Εθνικής Αντίστασης.
	Τοπικές γιορτές και εκδηλώσεις (θρησκευτικές και εθνικές)	Ο πολιούχος της κοινότητας. Τοπικά πανηγύρια. Επέτειος ιστορικών και θρησκευτικών γεγονότων της περιοχής (μνήμη πεσόντων, αγίων, περιφορά εικόνων, μνήμη ηρώων κ.λπ.). Ανέγερση μνημείου, ναού κ.λπ.
	Κοινωνικές, πολιτιστικές και άλλες εκδηλώσεις τοπικής και διεθνούς σημασίας	Η Παγκόσμια ημέρα Υγείας. Η ημέρα του πράσινου. Η γιορτή της μητέρας και του πατέρα. Η ημέρα του παιδιού. Η εβδομάδα πρόληψης ατυχημάτων. Εκδηλώσεις με κοινωνικό πολιτιστικό και οικονομικό χαρακτήρα (γιορτή κρασιού, μελιτζάνας κ.λπ.). Η ημέρα της οικογένειας. Η ημέρα της γυναίκας. Η ημέρα κατά των ναρκωτικών. Η ημέρα κατά του Aids. Η ημέρα των ανθρώπινων δικαιωμάτων.
Εποχικές		Η φύση που αλλάζει. Συγκομιδή καρπών και σχετικές ασχολίες (θερισμός, τρύγος, μάζεμα ελιάς, κρασί, λάδι). Μετακινήσεις - Μετοικήσεις. Γιορταστικές εκδηλώσεις και αναψυχή. Αναβίωση τοπικών ηθών και εθίμων.